

Обсъждат се
единни критерии
за развитието
на децата

Иван Лудзов, учител по математика в столичното 3. СУ „Марин Дринов“, разказва как математическите парадокси и изкуството, биографиите на великите учени и графичните новели, нерешените задачи и изкуственият интелект могат да намерят място в един и същи учебен час

Теодор Вакарелски, Институт по информационни и комуникационни технологии: „Мозъчните импланти навлизат все повече в терапевтичната практика за лечение на клинична депресия, парези вследствие на неврологични заболявания. Възможно приложение на подобни импланти има и при епилептици“

Българска академия на науките
www.bas.bg

®

АЗ-БУКИ

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Брой 34 (1779) 27 август – 2 септември 2026 г. Година XXXV. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,10 € / 2,15 лв.

Снимка БТА

Спасителният център на „Зелени Балкани“ организира в района на Кремиковския манастир традиционното освобождаване в природата на спасени птици

„Студио Аз-буки“ вече с над 10 000 последователи

Над 10 000 души вече следват подкаста за образование „Студио Аз-буки“ в социалните мрежи. Само за няколко месеца след началото на проекта през ноември 2025 г. около него се създаде активна общност от хора, които се интересуват от образование и от личностите, които го развиват и променят.

За нас 10 000 не е просто число. То показва, че разговорът за образование може да излиза далеч отвъд класната стая и традиционните медийни формати.

Доказателство за това е и интересът към видеосъдържанието на „Студио Аз-буки“. Най-гледаното ни видео вече е достигнало над 1,5 милиона гледания – резултат, който надмина очакванията ни и показва колко голям е потенциалът на кратките видеоформати да достигат до нови аудитории и да привличат вниманието към темите за знанието, образованието и науката.

Първият сезон на „Студио Аз-буки“ включва 16 епизода и среща зрители с личности от различни сфери – учени и преподаватели, хора на изкуството и спорта, експерти и представители на институциите. Общото между тях е желанието да говорят открито за образованието, знанието, личния избор, успеха и предизвикателствата пред обществото ни.

Но 10 000 последователи са не само повод за равностметка. Те са и стимул да продължим. Вече подготвяме втория сезон на „Студио Аз-буки“ с нови гости, истории и теми, които поставят образованието и неговото бъдеще във фокуса на обществения разговор.

Предстои и още една важна стъпка – нов подкаст, посветен изцяло на науката. Идеята за него се роди още през първия сезон: да разказваме за българските учени и техните постижения по достъпен и разбираем начин и да показваме, че зад всяко изследване, откритие и научен резултат стоят хора, идеи, любопитство и години работа. Ще търсим интересно зад сложните научни теми, ще срещаме аудиторията с изследователи от различни области и ще разказваме за откритията, които променят разбирането ни за света.

10 000 последователи са повод да се обърнем назад с благодарност. Но и причина да гледаме още по-смело напред. Ако все още не сте част от общността на „Студио Аз-буки“, последвайте ни във Facebook, Instagram, TikTok и YouTube. **АЗ-БУКИ**

Държавните спортни училища посрещат 3088 ученици

От 1 септември въвеждат обучение по нова професия за бъдещи помощник-треньори

С 3088 ученици ще започнат учебната 2026/2027 г. шестте държавни спортни училища, съобщават за „Аз-буки“ от Министерството на младежта и спорта. От тях новоприетите са 445. Училищният звънец ще постави началото на учебната година на 1 септември в общо 24 държавни и общински спортни училища.

За новата учебна година е утвърден държавен план-прием за 1795 места по 32 вида спорт в 65 паралелки в V, VI, VII и VIII клас. В шестте държавни спортни училища са приети 357 нови ученици в V – VII клас и още 88 в VIII клас.

Най-много ученици ще се обучават в СУ „Васил Левски“ в Пловдив – 785, следвано от СУ „Ген. Владимир Стойчев“ – София, с 630 и СУ „Г. Бенковски“ – Варна, с 603.

Най-привлекателни в тазгодишния прием са волейболът, футболът, боксът, борбата и художествената гимнастика. Няколко училища разширяват подготовката си с нови за тях спортове. В Разград това са бадминтон и тенис на маса, в Русе – спортна стрелба и тенис, а в Стара Загора – волейбол. Увеличен е приемът по лека атлетика и художествена гимнастика в Пловдив, по футбол в СУ „Ген. Владимир Стойчев“ – София, и по футбол и бокс в Русе.

От тази учебна година осмоласниците започват обучение по новата професия „Помощник-треньор по вид спорт“, която дава трета степен на професионална квалификация.

Новата учебна година започва и с обновена материална база. В шестте

държавни спортни училища приключи изграждането на STEM среда със специализирани кабинети и модернизирани класни стаи. Основно е ремонтирано училището „Юрий Гагарин“ в Бургас, а в СУ „Ген. Владимир Стойчев“ в София е обновено общежитието за 192 ученици, заедно с кухненския блок и столовата. В Пловдив продължава строителството на нов учебен корпус, а в Русе се изгражда физкултурен салон.

Сред основните трудности остава намирането на правоспособни учители по отделните видове спорт. Най-сериозен е недостигът на специалисти по класическа и свободна борба и по плуване, посочват още от Министерството на младежта и спорта. **АЗ-БУКИ**

Ново издание на „Аз-буки“ за мемоарната литература от Източна Европа

Излезе от печат изследването Teaching Memoirs as Literature of Memory (in Eastern European History) [„Преподаване на мемоарите като литература на паметта (в историята на Източна Европа)“] с автори д-р Мая Падешка и Фабио Аштар Теларико, издадено от Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“ през 2026 г.

Книгата изследва мемоарната литература от Източна Европа като важен източник за разбирането на политическата, културната и емоционалната история на региона. Основно внимание е отделено на България, Албания и бивша Югославия, които често остават в периферията на западноевропейските изследвания.

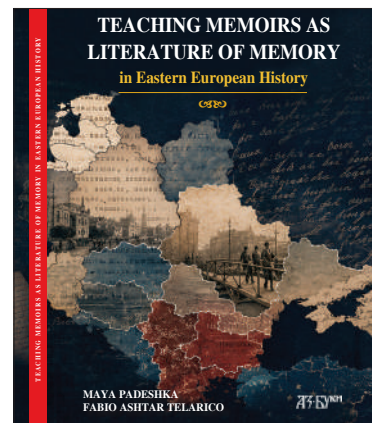
Авторите разглеждат мемоарите не просто като лични спомени, а като текстове, чрез които хората осмислят авторитаризма, репресиите, социализма, прехода към демокрация, идентичността и колективната памет. Чрез съчетаване на постколониална теория, изследвания на паметта и афективна теория, книгата показва как писателите съхраняват, оспорват и предават преживяванията си.

Анализирани са мемоари на автори от България, Албания и Югославия, които разкриват общи теми като съпротивата, идентичността, носталгията и емоционалните последици от политическите промени. В заключение книгата предлага и практически насоки за преподаване на тези недостатъч-

но изучавани произведения в университетите в чужбина, където се изучава българска и източноевропейска литературна история.

Основната теза е, че мемоарната литература е незаменима за разбирането на историята и културата на Източна Европа, защото показва как паметта, личният разказ и идентичността се преплитат в общества, преживели дълбоки политически и социални промени.

Книгата е написана, докато д-р Мая Падешка е лектор по български език, литература и култура в Неаполския университет „Ориентале“, в съавторство и английска адаптация на Фабио Аштар Теларико, изследовател в Люблинския университет, Факултет по социални науки. **АЗ-БУКИ**

България посреща учени от 55 държави

Над 600 учени от 55 държави участват в 65-ия конгрес на Европейската асоциация по регионална наука (ERSA) в София на тема „Глобални предизвикателства и регионални отговори в епоха на преход“. Форумът беше открит в Аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ от заместник-министъра на образованието и науката акад. Николай Витанов, съобщават от Пресцентъра на МОН.

„Живеем във време на дълбоки технологични, икономически, демографски и климатични промени. Тези процеси са глобални, но техните последици се проявяват конкретно – в нашите градове и региони, в местните икономики, в университетите, училищата и общностите“, каза акад. Витанов. Той отбеляза, че устойчивите решения на тези предизвикателства не могат да бъдат еднакви навсякъде. Затова те трябва да отчитат особеностите и потенциала на всяка територия, да се основават на надеждни данни и научни доказателства и да бъдат изградени с участието на хората, които ще ги прилагат.

„Образованието и науката имат ключова роля в този процес. Университетите не са само места за обучение и научни изследвания. Те са средища на талант, иновации и обществена енергия – естествени партньори на бизнеса, институциите и местните власти. Те могат да бъдат двигатели на регионалното развитие, да създават качествени работни места и да задържат младите хора, включително извън най-големите икономически центрове“, каза още зам.-министър Витанов.

Домакини на конгреса са Софийският университет „Св. Климент Охридски“ и Университетът за национално и световно стопанство. Приветствие към участниците във форума изпрати президентът Илияна Йотова. Еврокомисарят Екатерина Захариева се включи в откриването с видеообръщение.

Откриващата дискуссия на форума водиха вицепремиерът Атанас Пеканов и председателят на Европейската асоциация по регионална наука (ERSA) проф. Роберта Капело.

Конгресът продължава до 28 август, като водещи представители на европейската и световната академична общност обсъждат развитието на регионите и градовете в условията на икономически, демографски, технологични, климатични и геополитически промени. Сред основните теми са регионалните неравенства, конкурентоспособността, иновациите, устойчивото развитие, транспортът и мобилността, трудовите пазари, демографските процеси и енергийният преход.

В откриването на форума участваха и ректорът на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ проф. Елиза Стефанова, ректорът на Университета за национално и световно стопанство проф. Димитър Димитров и председателят на Българската асоциация за регионална наука проф. Косьо Стойчев. **АЗ-БУКИ**

МОН и МВР с обща програма срещу насилието

Близо 100 000 гимназисти в над 1000 училища в страната ще бъдат включени в инициативата против агресията

Снимка Пресцентър на МОН

Министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев (вдясно) и министърът на вътрешните работи Иван Демерджиев представиха резултатите от пилотното прилагане на програмата „Насилието е безсилие“ и предстоящото ѝ разширяване в страната

Близо 100 000 ученици в гимназиален етап в над 1000 училища в страната ще бъдат включени в национална програма за превенция на насилието сред младежите през новата учебна година. Това стана ясно по време на съвместен брифинг на министъра на образованието и науката проф. Георги Вълчев и министъра на вътрешните работи Иван Демерджиев, съобщават от Пресцентъра на МОН.

Занятията ще се провеждат по програмата „Насилието е безсилие“, която през миналата учебна година беше пилотно приложена от двете институции в пет столични училища. „Резултатите показват положително въздействие върху учениците – те са били не просто слушатели, а активни участници, които са споделяли своите мнения и преживявания“, обясни министър Вълчев.

Разговорите се провеждат основно в часа на класа и включват теми за домашното насилие и различните му форми, разликата между здравословните и нездравословните отношения, как да разпознават токсично поведение и към кого да се обърнат за помощ. „Водят се свободни дискусии и се обсъждат ситуации, близки до ежедневието на тийнейджърите – отношения

с връстници, приятелства, общуване, в това число в социалните мрежи“, обясни проф. Вълчев.

Именно резултатите от пилотното прилагане са основание Програмата да бъде разширена в цялата страна. Като първа стъпка в началото на новата учебна година ще бъдат обучени екипи за всяка от 28-те области, които впоследствие да подготвят училищните психолози във всеки регион. Така ще бъде изградена мрежа от обучени специалисти, за да се създадат условия за устойчиво прилагане и последващо разширяване на Програмата през следващите години.

Министър Вълчев отбеляза, че настоящата програма е само част от по-широките мерки на МОН за превенция на агресията и насилието сред децата. Заедно с това ще бъде направен анализ на съществуващите мерки и програми, както и възможностите за подобряване на съвместната работа с останалите институции.

„Основен фокус в работата ни ще бъде превръщането на семейството в съюзник на образователната система. На българския учител е нужна подкрепата на българското семейство, за да се справим заедно с тежките проблеми“, каза той. В момента училищата раз-

полагат с над 1500 психолози и 800 педагогически съветници. По думите на министър Вълчев ще продължат усилията за привличане и задържане на повече специалисти, които да оказват подкрепа на учениците и да работят активно за превенция. Усилия ще бъдат насочени и към разширяване на заниманията по интереси, за да имат децата и младежите повече възможности за себеизява и креативност.

От своя страна, министърът на вътрешните работи Иван Демерджиев посочи, че проблемите вече са идентифицирани и е време да се премине към конкретни мерки, които да осигурят реална превенция. По думите му през следващите месеци институциите ще направят преглед на действащото законодателство, включително на Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, както и на работата на местните комисии, ангажирани с подобни случаи. Целта е усилията на различните институции да бъдат обединени и действията им да бъдат по-добре координирани. Междувременно МВР засилва работата си и в киберпространството, където също ще бъдат предприети допълнителни мерки за контрол. **АЗ-БУКИ**

Единни критерии за развитието на децата

Учители, директори, университетски преподаватели и експерти обсъждат промените в Наредбата за предучилищното образование

Дискусията в МОН е иницирана от заместник-министър Таня Панчева

Учители, директори, университетски преподаватели и експерти от МОН обсъдиха предложенията за промени в Наредбата за предучилищното образование, публикувани за обществено обсъждане, съобщават от Пресцентъра на МОН. Дискусията е иницирана от заместник-министър д-р Таня Панчева с цел да бъдат намерени решения, които да подпомогнат работата на учителите и да са в интерес на децата.

Сред основните предложения е въвеждането на общ инструментариум за проследяване развитието на децата в ранна възраст. Такова наблюдение се извършва и в момента, но детските градини използват различни критерии. Предлаганата единна рамка трябва да въведе общи индикатори, без да създава допълнителни задължения за учителите.

Педагози и директори, участвали в пилотното изпитване на инструментариума, посочиха като предимство възможността различните детски градини да работят по общи критерии. Според тях системата трябва да улеснява ежедневно наблюдение и проследяване на развитието на всяко дете.

Представители на университетите поставиха въпроси за включ-

ването на инструментариума в нормативната уредба и за съдържанието на част от задачите. Според тях педагогическата експертиза трябва да има ясно място при разработването и усъвършенстването му, а някои задачи могат да бъдат прецизирани според възрастовите особености на децата.

„Инструментариумът няма за цел да поставя диагноза или да оценява децата, а да даде на педагогическите специалисти по-ясна и обективна информация за това как се развива всяко дете, кои са неговите силни страни и къде може да се нуждае от допълнителна подкрепа“, обясни Евгения Костадинова, директор на дирекция „Съдържание на предучилищното и училищното образование“ в МОН.

Предвижда се развитието на децата да се проследява в шест основни области – двигателни умения, фина моторика, практически умения, когнитивно, езиково и социално-емоционално развитие. От МОН подчертават, че инструментариумът не възлага на учителите функции на психолози, логопеди или други специалисти и не замества специализираната оценка, когато такава е необходима.

Специален акцент се поставя върху езиковото развитие и ранното установяване на затруднения, които могат да попречат на успешното включване на детето в училище. Целта е при постъпването си в I клас децата да владеят и разбират българския език на необходимото ниво, а при установени затруднения подкрепата да бъде планирана своевременно.

Единната нормативна рамка трябва да гарантира общ подход във всички образователни институции, докато конкретните задачи и начинът на прилагането им могат да бъдат прецизирани след общественото обсъждане.

Инструментите са разработени с участието на екип от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и са преминали апробиране в 470 детски градини в страната. В него са включени общо 4200 деца от първа и четвърта възрастова група, а за прилагането на инструментариума са обучени близо 500 педагогически специалисти.

„Всички предложения и становища ще бъдат внимателно анализирани, за да намерим най-добрите и балансирани решения“, увери заместник-министър д-р Таня Панчева. **АЗБУКИ**

Снимка Пресцентър на МОН

Кампания на Института за български език – БАН и в „Аз-буки“

Къде е ударението в думата киноа

Сия КОЛКОВСКА*

Киноа е названието на една от многото нетрадиционни за България храни, с които се обогати хранителната ни култура през последните две десетилетия. С времето семената на едноименното южноамериканско растение заеха трайно място като хранителен продукт и у нас. При употребата на неговото название в речта обаче все още има неустановеност, свързана с колебания в мястото на ударението. Думата се произнася по два начина – **кíноа** (с ударение на първата гласна **и**) и **киноа̀** (с ударение на последната гласна **а**). Тази неустановеност е проява на явлението вариантност, което в различните му форми е често срещано при новите заеми.

При препоръката на правилен начин за произнасяне на думата **киноа** се придържахме към принципа да се следва произношението на заемката в езика източник или езика посредник. В българския език думата **киноа** е заета от английски, в който **quinoa** се произнася с ударение върху гласната **i**. Известно е, че названието е от езика кечуа на едноименното индианско племе в Андите.

От информацията за мястото на ударението в думата **киноа** в езика, чрез който е заета в български, следва, че е препоръчително и в нашия език да я произнасяме с ударение на първата гласна, т. е. като **кíноа**. По този начин е отразено произношението на думата и в третия академичен „Речник на новите думи в българския език (от първите две десетилетия на XXI в.)“.

*Д-р Сия Колковска е професор в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките.

Над 400 директори от страната повишават своята квалификация

Над 400 директори от цяла България повишават своята квалификация в лятна онлайн академия, съобщават от образователната платформа Prepodavame.bg.

„Лятна академия за директори“ е безплатна онлайн програма от 11 практически работилници за ръководители на училища и детски градини. До 7 септември включително, всеки делничен ден от 11:00 до 13:00 часа, директори и образователни експерти ще споделят опит и готови инструменти. „Целта ни е да помогнем на училищните лидери да преминават от постоянно „гасене на пожари“ и административен стрес към предвидимост, ясна визия и мотивиран екип. За това обединихме най-актуалните теми – от работа с изкуствен интелект (ИИ) за спестяване на време, през мотивиране и подкрепа за учителите, до готов септемврийски календар с всички административни срокове“, поясняват от екипа на Prepodavame.bg.

Организаторите са подготвили и допълнителни ресурси, които да улеснят директорите в планирането на новата учебна година. Всеки участник в академията ще получи достъп до шаблони, чек-листове, планове, готов график на директора за септември и статии. Всеки директор може да избере и да се запише само за част от темите. Сред темите, към които има най-голям интерес, са: „Лидерство и визия: как да мотивираме екипа за новата година“ на 24 август; „Изкуственият интелект като административен асистент“ на 26 август; „Календарът на директора: готов график и срокове за септември“ на 28 август; „Контролна дейност и качество на образованието: практичен наръчник“ на 31 август; „Управление на конфликти в екипа и съпротиви при промяна“ на 2 септември, информират организаторите.

Водещите на работилниците са или действащи директори, или образователни експерти с опит от работа с различни училища. Сред тях са Анета Куманова – директор на Второ средно училище „Проф. Никола Маринов“ в Търговище, както и Мирена Петрова – старши специалист „Стратегически партньорства“ в „Заедно в час“.

Обучението ще помогне на директорите да използват последните дни на лятото за практическа подготовка за новата учебна година. **АЗБУКИ**

МОН започва проучване сред българските учени за участието им в „Хоризонт Европа“

Министерството на образованието и науката започва онлайн допитване сред българските учени, което да установи основните им потребности и затруднения при подготовката на проекти по Рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации „Хоризонт Европа“.

Проучването е насочено към изследователи от висшите училища и научните организации, независимо дали до момента са кандидатствали по европейските рамкови програми. Целта на анкетата е да подпомогне набелязването на мерки, чрез които да се улесни

процесът и да се стимулират повече учени да участват с проекти. В допитването МОН търси мнението на учените и за това с каква подкрепа разполагат в своите организации и какви конкретни стъпки биха им помогнали при подготовката на конкурентни проектни предложения.

Резултатите ще бъдат използвани при разработването на национален инструмент за стимулиране и подкрепа на българското участие в „Хоризонт Европа“, така че бъдещите мерки да отговарят в максимална степен на реалните потребности на научната общност. **АЗБУКИ**

Състезание по дебати събира 24 младежки отбора във Варна

Организатори на младежкото двудневно състезание по дебати са учениците от Математическата гимназия Кристина Кючукова, Калоян Тодоров и Николай Николов

Снимка Архив МУ – Варна

Розалина ДИМИТРОВА

Какво би се случило, ако ти дадат сложен обществен въпрос и само 15 минути, за да решиш на коя страна си, да изградиш аргументите си и да предвидиш какво ще каже противникът? Без интернет, без предварителна подготовка по конкретната тема и без възможност да отложиш отговора.

Точно в такава ситуация бяха поставени участниците в младежкото двудневно състезание по дебати, което се проведе на 15 и 16 август в базата на Медицинския университет – Варна, в сградата на Регионалната здравна инспекция. В турнира се включиха 24 отбора от Варна и София, разделени в две категории – за по-неопитни и за напреднали дебатьори. До двата финала достигнаха по четири отбора, а победителите бяха определени след дебати, в които учениците трябваше да съчетаят знания, логика, бърза реакция и умение да защитават позиция.

Състезанието бе организирано от трима възпитаници на Математическата гимназия във Варна – Кристина Кючукова, Калоян Тодоров и Николай Николов, които са част от националния отбор по дебати. За своята подготовка младите дебатьори разчитат на треньорите Калоян Коцев и Марин Маринов. За организаторите това не е просто инициатива, а начин да развият дебатната общност във Варна.

„Това е кауза. Един много добър дебатьор ми беше казал, че това е вид доброволчество“, разказа Калоян Тодоров. Според него голяма част от състезанията и тренировките са концентрирани в София и това затруднява учениците от други населени места, които искат да се развият в тази област. Затова младите организатори се амбицирали постепенно да превърнат Варна в по-силно средище на общността.

Една от особеностите на формата е, че участниците не знаят предварително темите. След обявяването на темата от съдийския панел отборите разполагат с 15 минути за подготовка. През това време те нямат право да използват интернет – трябва сами да определят стратегията си, да разпределят ролите в отбора, да изградят аргументи и да предвидят какво може да каже противниковият отбор. След това започва дебатът.

В един от кръговете например участниците трябваше да обсъдят въпроса дали идеята за панславянското братство – схващането, че славянските народи споделят обща култура и история, е донесла повече вреди, отколкото ползи. Участниците дискутираха още ядрената програма на Иран, ролята на медиите при отразяването на престъпления, развитието на психиатрията като наука и на психиатричните институции. В началото на турнира бяха поставени и по-леки теми, свързани с козметичната индустрия и изборите, които хората правят в тази сфера. Именно разнообразието е една от особеностите на дебатите. За да се представи добре, участникът трябва да има обща култура и интерес към света – от международните отношения и историята до икономиката, науката, медиите и обществото.

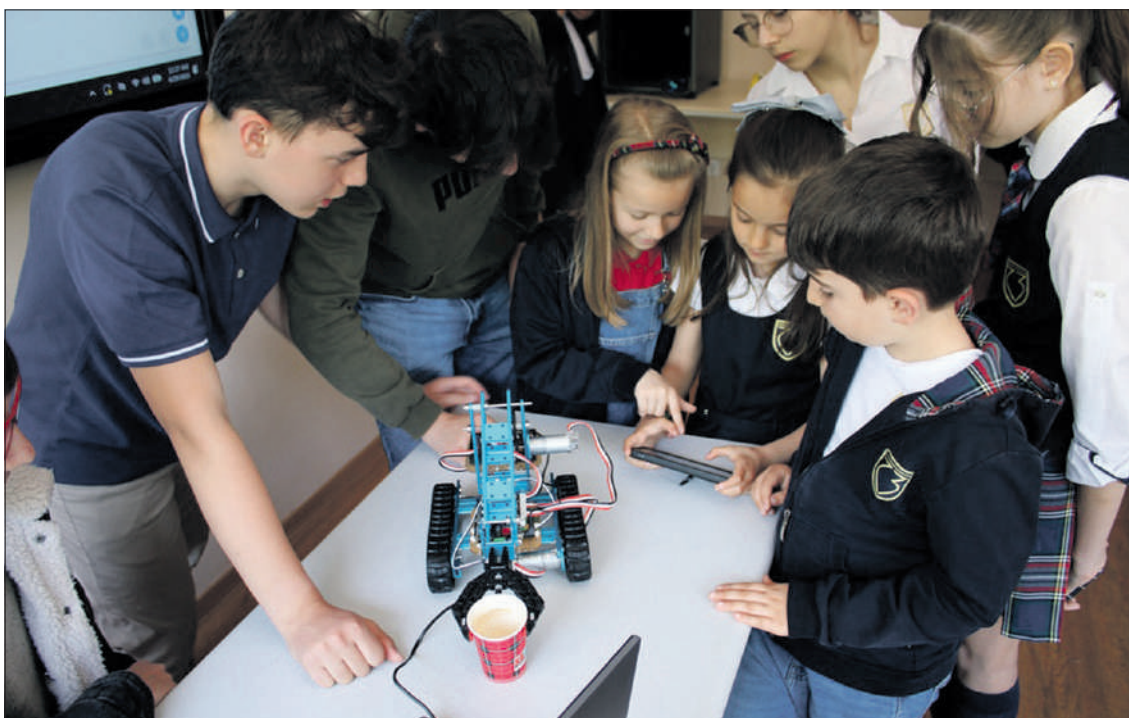
Един от най-интересните уроци, които младите дебатьори посочват, е, че по време на състезанието невината защитава собственото си мнение.

„Аз мога да не вярвам в позицията, която защитавам, но пак да мога успешно да я аргументирам“, обяснява Калоян Тодоров. Това отличава дебата от обикновения спор. Участникът не трябва просто да докаже, че е прав. Той трябва да представи логична, добре структурирана и убедителна позиция в рамките на предварително определени правила. След всяка реч противниковият отбор има възможност да атакува аргументите, да посочи слабостите им и да изгради своята контратеза. А съдията не оценява това кой „има право“ по темата, а кой е успял по-добре да защити позицията си с аргументи. Тъкмо затова дебатът изисква и умение да слушаш.

„Интересното е, че не е достатъчно само да кажеш идеята си правилно. След теб ще има човек, който ще говори против нея. Трябва да я кажеш толкова добре, че да не може да бъде оборена“, обяснява Николай Николов.

След квалификационните кръгове състезанието достигна до своята кулминация – финалните дебати. Претендентите за победата вложиха знания, аргументи и много ентузиазъм в заключителните си изяви. Първото място спечели отборът „Отварящо правителство“ от София. По думите на победителите ключът към успеха им е бил в задълбочаването в историческия контекст на темата и вниманието към детайлите. Награди бяха връчени на всички финалисти, както и отличия за най-добрите индивидуални говорители.

Снимка 73. СУ „Владислав Граматик“ – София

Новият STEM център в училището позволява на учениците да правят експерименти, да работят по проекти и да прилагат наученото при решаване на практически задачи

Нов корпус приближава 73. СУ до едносменно обучение

В сградата първоначално ще учат децата от I до III клас, а постепенно там ще бъде преместен целият начален етап

Антоанета НАЙДЕНОВА

Нов корпус за учениците от началния етап предстои да бъде открит в столичното 73. СУ „Владислав Граматик“. Разширението включва четириетажна сграда с 12 класни стаи, нов физкултурен салон и топла връзка със съществуващата училищна база.

Новата придобивка ще осигури повече пространство за близо 1300 деца и младежи и трябва да помогне на училището да направи важна крачка към преминаването на едносменен режим.

„Точно това искаме да постигнем за всички ученици още от учебната 2026/2027 г.“, обясни пред „Аз-буки“ директорът на 73. СУ Иван Петков.

В момента учениците от I до IV клас посещават занятия само през първата смяна. Недостигът на помещения обаче затруднява въвеждането на едносменна организация за цялото училище. Преместването на част от началния етап в новия корпус ще освободи класни стаи в основната сграда и ще създаде условия за промяна в учебния режим и за по-големите ученици.

Първоначално новата база ще приеме децата от I до III клас, а четвъртокласниците ще останат в основната сграда. Намерението е постепенно и те да бъдат преместени, така че новият корпус да бъде предоставен изцяло на началния етап.

Това изисква и промяна в организацията на приема. Досега

73. СУ традиционно приема по четири паралелки в един випуск. За да могат 12-те нови класни стаи впоследствие да поемат децата от четирите випуска на началния етап, от тази година училището ще приема по три паралелки с първокласници.

„За да се преместят всички малки ученици в новата сграда, трябва да приемем по три паралелки. Тази година те са три, догодина също ще бъдат три и така постепенно корпусът ще може да поеме децата от I до IV клас“, обяснява директорът.

Символичната първа копка за разширението е направена на 24 април 2025 г. от столичния градоначалник Васил Терзиев и кмета на район „Триадица“ Димитър Божилов. Проектът се съфинансира по Националния план за възстановяване и устойчивост чрез процедурата „Изграждане на нови сгради на училища и детски градини“. Наред с изграждането на учебния корпус, физкултурния салон и топлата връзка е предвидено и частично преустройство на съществуващата училищна сграда.

И през август в новата сграда и дворното пространство продължават довършителни работи. Предстои помещенията да бъдат обзаведени, за да могат да посрещнат учениците. Очакванията са необходимите дейности да приключат до началото на новата учебна година.

Новият корпус е поредната стъпка в развитието на образователната среда в 73. СУ, известно на поколения столичани и като Втора немска гимназия. На 29 април тази година в основната

сграда бе официално открит и STEM център. Той е оборудван с 3D принтери, интерактивни дисплеи, лабораторна техника и специализиран софтуер за моделиране. Новата среда позволява на учениците да провеждат експерименти, да работят по проекти и да прилагат знанията си при решаването на практически задачи.

Според директора развитието на природните науки, математиката и технологиите естествено допълва силните традиции на училището в чуждоезиковото обучение.

„Хубаво е учениците да учат чужди езици, но и останалите предмети трябва да се развиват. При недостига на специалисти в инженерните науки STEM центърът е много важен. Езиците, природните науки и математиката са прекрасно съчетание“, подчертава Иван Петков.

В VIII клас 73. СУ приема четири паралелки. Немският език присъства във всички езикови комбинации, а като втори чужд език учениците изучават руски, френски или английски. Двете паралелки с немски и руски са с различни профили – „Обществени науки“ и „Математика и физика“.

Така в навечерието на учебната 2026/2027 г. училището съчетава обновяването на своята база с разширяване на възможностите за обучение. А откриването на новия корпус трябва да доближи 73. СУ до решаването на един от най-сериозните проблеми пред големите столични училища – недостига на пространство и необходимостта от преминаване към едносменен режим.

За пета поредна година конкурсът „Добрите практики на фокус“ събира, описва и популяризира новаторски примери от работата на учителите в България. Организатори са фондацията „Заедно в час“ и образователният сайт prepodavame.bg. Тази година акцентът е поставен върху STEM образованието, което преобразява учебния процес, като свързва знанието с реални проблеми и решения.

Национално издателство „Аз-буки“ продължава да представя добри идеи на учители от страната, тъй като вярва, че споделянето им в педагогическата общност променя образователната система.

В този брой разговаряме с Иван Луджов – учител по математика в 3. СУ „Марин Дринов“ в София. Той получи наградата на журито за практиката си „Комикси и математика, два пресичащи се свята“, в която с учениците си от VI, VII и IX клас изследват сложни парадокси и исторически събития, създавайки графични новели и комикси.

Диляна КОЧЕВА

Учебният комикс е много особена и много подценявана методика. За мен основната задача е да се създават мостове, разказва учителят по математика Иван Луджов. Точно такива мостове изгражда той в класната стая, съчетавайки области, които на пръв поглед изглеждат трудно съвместими. Става въпрос за математически парадокси и изкуство, биографии на велики учени и графични новели, нерешени задачи и изкуствен интелект, които някак си намират място в един и същи учебен час.

С този иновативен подход той се опитва да покаже на младите хора, с които работи, че математиката не е нито абстрактна, нито трудна, нито просто скучна. Според Луджов монотонното решаване на задачи може да създаде бариера между учениците и математиката. Затова търси друг път към знанието, минавайки през историята, въображението и създаването на собствен продукт.

Методиката „Учебен комикс“ не е нова и не е създадена от него. Тя възниква още през 50-те години на миналия век, но дълго време среща редица трудности при прилагането. Една от тях е чисто практическа – създаването и рисуването на комикса отнема твърде много време и измества фокуса от самата история.

Днес технологиите, включително инструментите с изкуствен интелект, дават възможност този процес да изглежда различно. За Луджов комиксът не е само интересна форма, с която да привлече вниманието на младите хора. Той е начин те да проучат дадена тема, да я разберат и след това да намерят собствен начин да я разкажат.

И така постепенно мостовите, които построява, не остават само между математиката и изкуството, а лека-полека се изграждат и между самите класове.

В началото Луджов прилага практиката с всеки клас поотделно, а след това започва да свързва работата им. Деветокласниците създават учебни материали за седмокласниците, седмокласниците – за шестокласниците, а най-малките подготвят постери, които през новата учебна година ще бъдат използвани от по-малки деца.

„Целта на задачата беше да създадем едно семейство“, казва Луджов. Точно така самият той разбира училището. За него то не трябва да е място, където отделните класове съществуват сами за себе си и връзката между тях изчезва веднага след края на учебната година, а място, където всички градят нещо заедно. Така възпитаниците му постепенно се превръщат от ползватели на учебно съдържание в негови създатели.

Сред разработените от тях продукти са учебни тетрадки, основани на истории и комикси. В една от тях например сюжетът е свързан с Рене Декарт и появата на Декартовата координатна система. Историята служи като основа, върху която са изградени задачи за следващите класове.

Според Луджов подобни материали имат още едно предимство и това е, че могат да

Иван Луджов

бъдат съобразени с конкретната училищна среда.

„Дълбоко съм убеден, че всяко училище има своя специфика, своите особености както на децата, които учат там, така и на учителите, които преподават“, казва той.

Затова е на мнение, че универсалните учебни тетрадки невинаги могат да отговорят еднакво добре на потребностите на всички. Според него няма пречка, при спазване на държавните образователни стандарти и изисквания, училищата да разработват свои помощни материали, съобразени с особеностите на класовете.

Този негов възглед е свързан и с професионалния му опит. Преди да започне работа в столичното 3. СУ „Марин Дринов“, преподава в Професионалната гимназия „Христо Ботев“ в Долна баня. Така се среща отблизо и с предизвикателствата пред училищата в по-малките населени места и работата в двуезична среда.

Миналата учебна година е първата му в София, а сред най-ценните неща, които открива в новото училище, е свободата да експериментира.

„В това училище попаднах в екип от колеги и ръководители, които много активно възприемат училището като лаборатория, където трябва да намерим най-разумния, а в повечето случаи и нетривиален подход, за да подкрепим нашите ученици“, споделя учителят.

Търсенето на различни подходи не е изключение в училището. Учителите там имат свободата да прилагат иновативни методи, и след това споделят един с друг кое и как работи.

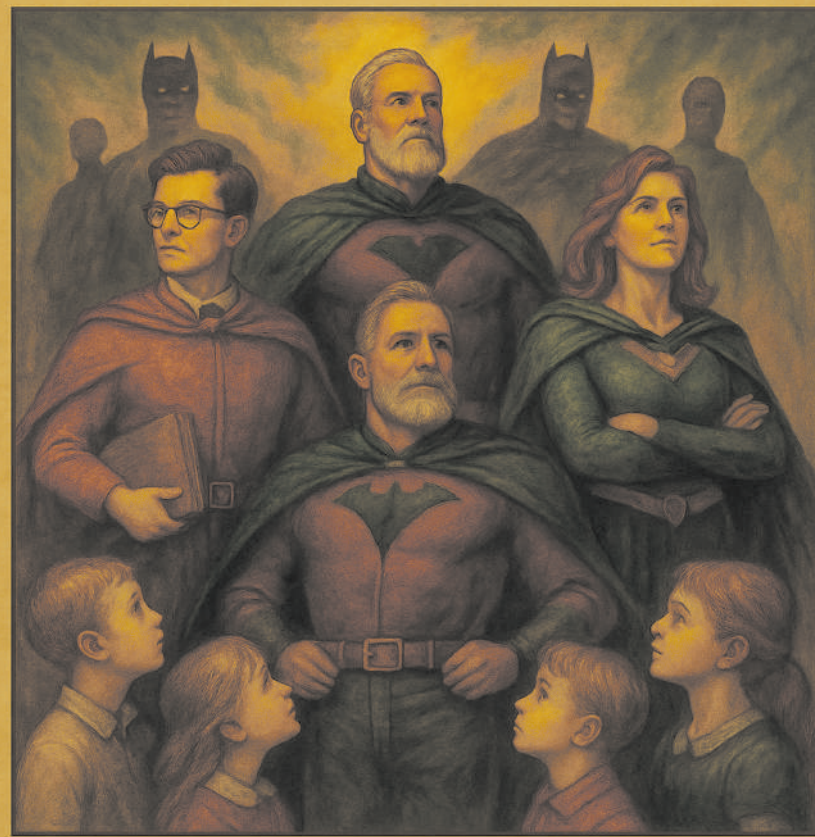
За Луджов именно обмяната на опит между учителите е изключително важно. „Защото няма педагогически подход, който да работи еднакво добре във всяка ситуация, с всеки клас и при всеки ученик“, обяснява той.

Това личи и в собствената му практика, за която получава наградата от „Добрите практики на фокус“ – „Комикси и математика, два пресичащи се свята“. През следващата учебна година той планира да надгради работата си и да даде още повече самостоятелност на младите хора. Искате да проучват даден проблем, сами да търсят информация и решения, да създават продукт и след това да го представят.

Според Луджов подобен тип работа подготвя младите хора и за света след училище, където от тях все по-често ще се очаква не просто да изпълнят предварително зададени стъпки, а сами да проучат даден проблем и да предложат работещо решение.

Тъкмо затова той не разглежда иновативните методи като краткотраен проект, който започва и приключва на определена дата.

НЕКА БЪДЕМ ГЕРОИ
ЗА СВОИТЕ УЧЕНИЦИ.
ТАКА И ТАКА СМЕ ДОШЛИ НА РАБОТА.

„Когато децата знаят, че имат краен срок за конкретна практика, нерядко остават всичко за последния момент“, казва учителят. А след края на учебния процес отново се връщат към познатия модел. За него промяната трябва да бъде част от ежедневната работа в класната стая.

В разговора ни Иван Луджов почти винаги използва една дума за младите хора, с които работи – „възпитаници“. И това не е случайно.

„Думата „ученик“ ограничава моите възможности за въздействие и за работа с тях“, обяснява той.

За Луджов възпитателната работа е неразделна част от преподаването, а понякога дори е по-важна от чисто предметното знание. Затова отношенията му с младите хора не приключват със звънеца, края на учебната година или дори с преместването му в друго училище.

Той продължава да поддържа връзка с част от възпитаниците си от Долна баня. Те го търсят през ваканцията, когато имат нужда от помощ или съвет. Разказва дори за младеж, който го чакал сутринта пред дома му, за да му помогне с написано есе.

„Не мога да кажа: „Аз съм в друго училище, вече не ви познавам“. Това не е човешко“, категоричен е Луджов.

За него възпитаниците му си остават такива завинаги, а не само до края на учебната година. Затова определя отношенията си с тях като приятелство, в което той просто разполага с повече житейски опит и знания, които може да сподели.

И ако трябва да избере само един урок, който иска младите хора да запомнят от него, той няма да бъде математически.

„Може да не си математик, може да не си физик, може да не си биолог, може да си всякакъв, но ако ти не си светъл човек, то ти не си мой“, казва Луджов.

Под „светъл човек“ разбира човек с чест, достойнство и самочувствие, подплатено със знания и качества. Приема, че не всеки има математическо мислене и не всеки ще избере точните науки за свое професионално развитие. Към някои от възпитаниците си поставя по-високи математически изисквания, а от други очаква да покрийт необходимите образователни стандарти. Но има изисквания, от които не отстъпва, и те са свързани с това какви хора ще станат.

Пътят на самия Иван Луджов към класната стая не започва с решение от детството да стане учител. По образование е инженер, работил е като аналитик и има опит в частния бизнес. В училище попада почти случайно, след като негов познат му предлага да поеме часове по заместване.

„Хвърлиха ме в дълбокото без никаква подготовка“, спомня си той. След това завършва педагогика, но и днес е убеден, че академичната подготовка е само едната страна на учителската професия.

„Човек не знае дали става за учител, до момента, в който не се изправи пред класовете. Класовете са тези, които ни оценяват и казват: „Ти ставаш, ти не ставаш!“, посочва Луджов.

Към възпитаниците си има едно послание, което излиза далеч извън границите на математиката: „Ако не отиваш на работа като на приключение, значи смени работата. Ако идваш на училище с отвращение и със страх, утре ще ходиш на работа с отвращение и със страх. Затова тук трябва да идвате като на приключение“.

Дупнишки ученици поставят рекорд в национално военно обучение

Северина ДИМИТРОВА

Деветокласници от Средно езиково училище (СЕУ) „Св. Паисий Хилендарски“ в Дупница се представиха отлично в Националния форум за обучение и представяне на добри практики, проведен в Националния военен университет „Васил Левски“ във Велико Търново. Участието им бе по Модул 2 на Националната програма „Изучаване и съхраняване на историята и традициите на Българската армия“.

В продължение на седмица Алек Божков, Алексей Апостолов, Мартин Василев, Константин Дичев, Константин Сусанин, Габриела Панева, Диана Димитрова, Елизабет Емилова и Мартина Джингарова преминаха обучение, което съчетаваше знания и практически занимания. Учениците се включиха в занятия по строева и огнева подготовка, оцеляване в природата, тактическа и военномедицинска подготовка.

В различните изпитания дупнишките ученици показаха добра екипна работа, дисциплина и увереност. Най-силно

бе представянето им в състезанието по военна топография, където се класираха на първо място и получиха грамота. Постигнението им бе отличено и с признанието, че са абсолютни рекордьори сред участниците в обучението по Програмата от нейното начало през 2021 г. досега.

По време на форума учениците представиха и дейностите, реализирани в училището през учебната година. Инициативите им впечатлиха представителите на Министерството на образованието и науката и Министерството на отбраната, които поздравиха учениците и техния ръководител за съдържанието и начина на представяне на свършената работа.

Седмичата във Велико Търново даде възможност на деветокласниците да се докоснат до историята и традициите на Българската армия не само чрез знания, но и чрез практически занимания и изпитания. Обучението постави учениците в ситуации, в които са важни отговорността, дисциплината, взаимопомощта и уменията да работят в екип.

Снимка СЕУ „Св. Паисий Хилендарски“ – Дупница

Училището, което не излиза във ваканция

В ОУ „Христо Ботев“ в село Ценово децата готвят, творят, четат и откриват света и през лятото

Диляна КОЧЕВА

Лятна академия с богата програма събира децата през ваканцията в училищния двор в село Ценово, област Русе. В ОУ „Христо Ботев“ малчуганите готвят, творят, четат, разрешават образователни загадки, опознават местния бит и култура и развиват умения, които трудно се побират в учебната програма.

„Всяка година се опитваме да надграждаме постигнатото от предишната и да предложим на децата още по-интересни занимания“, разказва за „Аз-буки“ директорката на училището Камелия Божкова. Срещите се провеждат всеки вторник и сряда и събират по 15 – 20 деца от населеното място. Няма ограничение за присъстващите – всеки е добре дошъл.

„Понякога идват и деца от други градове, които през лятото са при баба и дядо на гости. В предишните години пък имаше и деца от Англия и Германия, които са се върнали у дома за кратко“, обяснява ми тя.

И дори когато училището е в ремонт, лятната академия не спира. „Благодарение на колегите, които са всеотдайни, я проведохме и тази година въпреки ремонта и всички други неща, с които трябваше да се преборим това лято“, казва Божкова.

В момента сградата се обновява. Ремонтният екип покривът и фасадата, поставя се изолация, боядисва се, подменят се радиатори и се монтират окачени тавани. Училищният екип допълва ремонта със собствени усилия, а децата също се включват и помагат кой с каквото може.

„Първите няколко дни от лятната занималня, както ние си я наричаме, заниманията се провеждаха в няколко класни стаи, които бяхме приспособили за целта. Тогава ремонтът вътре още не беше започнал. Но сега времето позволява и децата са навън, в двора“, обяснява моята събеседничка.

Една от срещите им дори се провежда в библиотеката на Народно читалище „Христо Ботев 1898“ в селото. Там те прекарват един прекрасен ден в света на книгите, като четат откъси от любими приказки, играят образователни игри с приказни герои и споделят кои книги са прочели през ваканцията. Срещата им завършва с кулинарен урок – приготвяне на вкусна мелба.

„Освен мелби децата вече могат да месят тесто и да правят баница“, казва Божкова. Разбира се, сред любимите им занимания са и артработилниците. В една от тях де-

Снимки ОУ „Христо Ботев“ – с. Ценово

По време на Лятната академия децата развиват умения, които трудно се побират в учебната програма

Камелия Божкова, директор

цата превръщат обикновени бели тениски в истински произведения на изкуството. С много настроение и въображение те рисуват любимите си герои от анимационните филми и забавни картинки като мечета, пеперуди, сърца и ягоди. Научават се и как да правят фигурки от глина, да изработват декоративни цветя от различни материали и след това как да ги аранжират в саксии.

Училището има над 175-годишна история и през десетилетията пази традициите на поколенията, но и върви в крак с новите технологии. Разполагат с добра материална база, като във всяка класна стая има интерактивен дисплей, а учителите използват разнообразни и иновативни методи на преподаване.

Екипът на училището много се гордее с новия си STEM център. „Учениците участват активно още от създаването му. Голяма част от обозначенията и стикерите са нарисувани ръчно от тях“, казва Божкова.

В центъра се провеждат часовете по природни науки, физика, химия, биология и география. Благодарение на виртуалната реалност учениците могат да посещават различни държави и да разглеждат космически обекти.

Друго направление са дизайнът и 3D прототипирането. В училище ги свързват не толкова с конкретна професионална подготовка, колкото с естественото желание на децата да творят и да създават. Те изработват продукти от различни материали и превръщат идеите си в предмети, които могат да вземат със себе си. Работят и с рециклирани материали, като по този начин се учат как да пазят природата.

„Учениците ни се учат сами да проектират несложни модели за 3D принтера и много им харесва“, обяснява моята събеседничка.

През учебната година заниманията от лятната академия продължават чрез клубове за занимания по интереси. Сред тях са т.нар. „Творителници“ и „Ръкотворници“, „Фолклор на етносите“, дигитални умения, забавна математика и спортни дейности.

„Фолклорът на етносите е постоянна част от програмата ни. Чрез него учениците не само научават повече за различните етноси, но и се запознават със занаятите, характерни за местния край“, казва тя.

В училищния двор децата отглеждат билки и цветя. Пространството не е голямо, но учителите и учениците го превръщат в

малки градини, оформени с помощта на различни материали, включително боядисани автомобилни гуми. Така ученето излиза от класната стая и се пренася в двора, в читалището, в кухнята, в STEM центъра, сред местната общност.

През новата учебна година ОУ „Христо Ботев“ очаква около 60 ученици, сред които първокласниците ще бъдат 11. Поради броя на учениците част от паралелките са самостоятелни, а други са слети.

„Тази година слети ще бъдат II – III клас и V – VI“, пояснява моята събеседничка.

По-голямата част от възпитаниците им са от Ценово. Само четири деца пътуват от други населени места. Точно затова и школото няма статут на средишно. След VII клас продължават образованието си основно в близки градове като Бяла и Свищов, където избират професионални гимназии и специалности като готварство и автомонтърство.

„Училището е моят живот“, казва Божкова. И това наистина е така. Освен че е негова бивша възпитаничка, работи там от 35 години, като последните осем е и негов директор. „Дори съм родена срещу училището. Родилният дом се намира точно срещу него“, смее се тя.

И навярно точно затова в това училище витае усещане за принадлежност. И учители, родители и деца се чувстват като голямо семейство, в което всеки помага с каквото може.

„Най-важното е желанието. Оттам нататък се намира начин всичко да се постигне“, завършва директорката.

В ДГ „Космонавт“ децата учат, докато се забавляват

Най-голямата детска градина в Шумен превръща добри европейски практики в част от всекидневието на своите възпитаници

Антоанета НАЙДЕНОВА

Как изглежда един вулкан и как изригва? В Детска градина „Космонавт“ в Шумен децата не само слушат обясненията на учителя, а сами го „събуждат“. Достатъчно е да прокарат ръце през интерактивния пясък, за да видят как релефът се променя, планината се издига, а от нея потича лава.

Могат също да оцветят животно върху лист хартия, да го сканират и само след миг да наблюдават как собствената им рисунка оживява върху пясъчната повърхност. А веднъж месечно част от малчуганите влизат и в ролята на телевизионни водещи, за да разкажат какво се е случило в детската градина.

„Тук няма учене в традиционния смисъл – тук е забавно. Забавлявайки се, децата учат. Най-добре се учи чрез игра, преживяване и емоция“, казва директорът на ДГ „Космонавт“ Дарина Димитрова.

Ръководената от нея институция е най-голямата детска градина в Шумен. През учебната 2025/2026 г. в нея са обхванати 308 деца, разпределени в 12 групи – 208 в централната сграда и 100 във филиал „Звездица“. Двете сгради се намират непосредствено една до друга. Очаква се и през новата учебна година градината да работи при запълнен капацитет с около 300 деца.

От Исландия до детската телевизия „Космонавт“

В продължение на десет години ДГ „Космонавт“ работи активно по програма „Еразъм+“, като реализира общо пет проекта. Но международните мобилности не остават само спомен от пътуванията. Най-ценните идеи, видени в партньорските държави, екипът приспособява към възрастта на децата и ги превръща в част от живота на градината.

Така се ражда детската телевизия „Космонавт“. По време на посещение в Исландия Дарина Димитрова вижда как ученици използват зелено платно и видеозаписи, за да общуват помежду си и да отправят послания към учителите и ръководството.

„Когато се върнах, казах: „Правим го, но в наш, детски вариант“, спомня си директорката.

В градината обособяват място със зелен екран и специално бюро. Всеки месец една от трета или четвърта възрастова група подготвя поредната новинарска емисия. Учителите избират събитията, съставят текста и обработват видеото, а децата се превръщат във водещи и представят новините от месеца. Преди началото на първото предаване малчуганите посещават и новинарското студио на bTV, за да видят отблизо как се създава истинска телевизионна емисия.

Готовите видеа се публикуват в YouTube и във фейсбук страниците на групите. Така родителите могат да проследят в какви занимания и инициативи участват децата им.

„За мен е много важно родителите да бъдат част от живота на детската градина. Те са нашата най-добра реклама“, посочва Дарина Димитрова.

Друга практика, превърнала се в традиция, е детското екорали „Щури сладури“. Идеята идва от белгийския град Нивел, където по време на международна среща директорката попада на необичайно състезание около местната катедрала. Цели семейства и родове участват със самоделни колички и специално подготвени костюми.

Още докато наблюдава събитието, Дарина Димитрова решава, че подобна инициатива може да бъде организирана и в Шумен. След завръщането си събира бащите на децата,

Снимка ДГ „Космонавт“

Татковците сами изработват количките за детското екорали „Щури сладури“

Дарина Димитрова, директор

показва им снимките от Белгия и им предлага заедно да изработят превозните средства.

Първото издание се провежда в Градската градина, а следващите вече превръщат централната пешеходна зона на Шумен в състезателна отсечка. Ралито се организира през година – обикновено в края на май или началото на юни. В него участват и мажоретките от състава „Звездица“ към детската градина, а началото се поставя с полицейски автомобили и мотори. Сред гостите са представители на Областната дирекция на МВР и „Пътна полиция“.

„Родителите се включват с желание. Понякога, когато приключим една инициатива, те сами питат: „Какво ще бъде следващото?“, разказва директорът.

Във всяка група на ДГ „Космонавт“ има видеодисплей, а в специално създадената IT класна стая децата работят с таблети, роботи, интерактивни играчки, електронно пиано, интерактивен пясъчник и други дигитални средства. Сред новите придобивки е и стенен скенер, който според доставчика е първото подобно устройство, монтирано в детска градина в България.

Дигиталните ресурси не се използват самоцелно. Всяка група посещава IT залата веднъж седмично за около 20 – 25 минути, така че да бъдат спазени изискванията за допустимо екранно време. Учителите съчетават технологиите с движение, игра и практически задачи.

През октомври 2025 г. екипът е поканен на международна среща в Белград, Сърбия, за да представи своя опит в дигиталното

образование в предучилищна възраст. Шуменските педагози демонстрират работата си с електронни бутони и албуми, музикални и говорещи устройства, роботи, образователни приложения и интерактивни материали.

От октомври 2026 г. предстои да бъде открита и Школа на дигиталните приятелства. Тя ще бъде допълнителна дейност по желание на родителите и ще се ръководи от външен преподавател по информационни технологии. В нея пет- и шестгодишните постепенно ще се запознаят с основните части на компютъра, работата с мишка и таблет, както и с роботите и останалите ресурси в дигиталната зала.

Собствен екип подкрепя децата със СОП

Наред с технологичното развитие друг съществен приоритет на ДГ „Космонавт“ е приобщаващото образование. През изминалата учебна година в градината са се обучавали 9 деца със СОП. С тях работят постоянно назначени психолог, логопед и ресурсен учител.

На разположение са самостоятелни логопедичен и ресурсен кабинет, както и сензорна стая. Тя е оборудвана с водна стена, кинетичен пясък, светеща маса за рисуване, дидактични дъски и материали, както и с удобни ктове, където детето може да се успокои и уедини.

„Имаме деца, при които се наблюдава развитие, но имаме и много тежки случаи. Понякога напредъкът е малък, въпреки че екипът работи много отговорно, със сърце и душа“, споделя Дарина Димитрова. По думите ѝ едно от най-трудните изпитания е първият разговор със семейството, когато учителите забележат особености в развитието на дете, което все още не е диагностицирано.

„Това са най-тежките ми разговори с родители. Понякога ми е необходима седмица, за да се подготвя и да намеря най-внимателните думи, с които да обясня, че детето трябва да бъде обследвано“, признава директорът.

Подкрепата не може да започне пълноценно без съгласието и участието на родителите. Затова доверието между семейството и специалистите се оказва решаващо.

Димитрова поставя и по-широк въпрос – не всяка детска градина има възможност да назначи постоянен екип за подкрепа. На места специалистите посещават децата само за по 30 минути, което според нея е крайно недостатъчно. Затова са необходими промени в нормативната уредба, които да гарантират

по-устойчива и достъпна подкрепа.

Децата със СОП са част от своите групи и растат заедно с останалите и малчуганите приемат различието естествено. „Те свикват едни с други и винаги са готови да помогнат. Знаят, че детето има затруднение, и са много толерантни и приятелски настроени. Дори когато възникне сблъсък, проявяват разбиране и прощават“, разказва директорът.

Понякога е необходимо да бъде обяснено и на родителите защо определено дете реагира по различен начин. „Всичко се постига с разговор и разбиране“, обобщава Дарина Димитрова.

В детската градина има и деца, които срещат затруднения при овладяването на българския книжовен език. През изминалата учебна година те са били приблизително 31% от всички възпитаници, макар че при новия прием се наблюдава намаляване на дела им.

Работата с тях започва по проекта „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, а в момента продължава по „Силен старт“ на Министерството на образованието и науката. Основната цел е децата да получат допълнителна езикова подкрепа и да влязат по-подготвени в училище.

Градината няма образователен медиатор, тъй като не среща проблеми с редовното посещение на децата. Родителите ги водят всекидневно и се включват активно в организираните дейности дори когато самите те не владеят добре български език.

Нови технологии и обновена сграда

ДГ „Космонавт“ е включена и в планирана програма за обновяване на образователната инфраструктура в Шумен. Предвиждат се ремонтни дейности, вътрешно и външно обновяване, подобряване на отоплителната система и подмяна на радиатори. Засега още няма определен срок за започването им. А докато очаква модернизирването на сградата, екипът продължава да обновява съдържанието на образованието.

„Гордея се, че сме иновативни“, казва Димитрова. И има защо. В ДГ „Космонавт“ идеите, донесени от Исландия, Белгия и други европейски държави, не остават затворени в проектните отчети. Те се превръщат в телевизионни новини, самоделни автомобили, роботи, оживяващи рисунки и занимания, които помагат на всяко дете да учи по своя начин.

ПГ „Проф. д-р Асен Златаров“ във Видин ще работи по три европроекта

Борислава БОРИСОВА

Над 1,2 млн. евро ще бъдат инвестирани в развитието на Центъра за високи постижения в професионалното образование и обучение към Професионалната гимназия „Проф. д-р Асен Златаров“ във Видин. Училището спечели финансиране по проект от Европейския съюз, съобщава за „Аз-буки“ директорът на гимназията Мариета Георгиева.

Срокът на изпълнението му е 40 месеца. В рамките на проекта ученици и учители от гимназията ще участват в разработване на съвременни учебни програми, обучения и квалификация на преподаватели, летни академии и практически работилници, школа за научни проекти и иновации, инкубатор за идеи и стартапи, международно сътрудничество, професионални състезания и форуми, както и инициативи, реализирани съвместно с бизнеса и висшите училища.

Проектът ще утвърди ПГ „Проф. д-р Асен Златаров“ като водещ Център за високи постижения в професионалното образование и обучение, предоставящ на младите хора знания, умения и практически опит, съобразени

с нуждите на съвременния пазар на труда.

След отличното представяне на отборите по роботика Gear Heads, RoboPro, CyberSamurais и IRONFIGHT от гимназията във Видин във финалното състезание по програма „Роботика за България“ училището получи награда и

от Фондация „Работилница за граждански инициативи“ и развойния център на SAP в България, допълва Мариета Георгиева.

Средствата са предназначени за закупуване на оборудване, което ще даде възможност на учениците да работят с най-съвремен-

ните технологии в областта на роботиката, програмирането, компютърните науки и изкуствения интелект. С придобиването на тези образователни комплекти ПГ „Проф. д-р Асен Златаров“ – Видин, е сред първите училища в България, които разполагат с новата платформа и могат да започнат подготовка с нея още сега.

Третият проект, по който работят в гимназията, е ATHLETILEARN – „Успешни предприемачи чрез спорта: развитие на умения за успех“, който навлиза в своя заключителен етап. Сред основните резултати са учебна програма по предприемачество, обучителен курс, базиран на спорта, и наръчник за учители. Разработените продукти са предназначени за практическо прилагане в професионалното образование. Те ще дават възможност на учителите да включват спортни дейности и ситуации в учебния процес, чрез които учениците да развиват предприемачески умения по интересен, активен и практически начин.

Проектът е съфинансиран от Европейския съюз по Програма „Еразъм+“, каза директорката на учебното заведение.

Снимка ПГ „Проф. д-р Асен Златаров“

Учениците работят с най-съвременните технологии в областта на роботиката

Нос и сензори срещу наркотиците

Митническото куче Руби и роботът Рашко показват в Бургас как природата и технологиите могат да помагат на човека

Дона МИТЕВА

Среща между две кучета. Едното Руби – млада белгийска овчарка малиноа, която е обучена да открива наркотични вещества. Другото Рашко – роботизирано четириногло, което се движи, изпълнява команди и демонстрира възможностите на съвременната роботика. Тази необичайна среща привлече вниманието на стотици деца и младежи по време на Teen Boom Fest'26 в Бургас. Двете четириноги се събраха пред щанда на кампанията „Не сте сами“ на Агенция „Митници“ и НАП.

Руби е само на година и половина, но е професионалист в своята област. Тя е специално обучена да открива наркотични вещества, и работи със своя водач на ГКПП „Капитан Андреево“.

При нея най-съвършеният сензор е природният – обонянието. Доброто обучение превръща естествената способност на кучето в инструмент, който помага на митническите служители при проверките.

Рашко е първото куче робот в България. Той разчита на съвсем различни способности. Роботизираното четириногло е създадено да подпомага човека при задачи, при които достъпът може да е труден или рисков.

Срещата в Бургас показва на младите хора не състезание между животно и машина, а два различни начина за решаване на проблеми: единият създаден от природата и развит чрез обучение, другият – плод на човешката мисъл.

За младите хора особено интересен бе самият контраст. Руби изглежда и се държи като обикновено куче, но зад движенията ѝ стоят професионално обучение и изпълнение на конкретни задачи. Рашко пък прилича на живо животно по начина, по който се движи, но всяко негово действие е резултат от технология.

Тъкмо тази разлика направи срещата подходяща за младежкия фестивал. Но тя позволи и да се води сериозен разговор за това как природата, науката и технологиите могат да работят заедно, вместо да се противопоставят.

Един от любопитните въпроси, които участниците в срещата поставиха, е дали някой ден робот може да замени служебното куче. Отговорът на този етап е по-скоро не. Руби притежава биологично обоняние, което роботът няма. Рашко, от своя страна, има други предимства – машинната може да бъде използвана в среда, която е потенциално

Снимка Агенция „Митници“

Не си следващият!

Фестивалът е с вход свободен и тази година поставя силен социален акцент с каузата „Не си пехт“, насочена към превенцията на употребата на наркотични вещества, със специален фокус върху опасностите от фентанила.

Зад каузата застават десетки популярни инфлуенсъри, актьори, музиканти и създатели на съдържание, които използват популярността си, за да говорят по тема, която често остава скрита зад мълчание.

Специален гост на Teen Boom Fest бе Пламен Йотински, основател на терапевтичния център I.A.M.WAY и човек, който говори за зависимостта от първо лице. Неговото участие превърна каузата „Не си пехт“ в реален разговор с човек, който познава проблема от вътре.

„Всеки човек заслужава шанс да започне отново“ – е едно от посланията, с които Йотински застава зад каузата на фестивала.

В „Зона вдъхновители“ гости бяха актьори от българския филм „Един грам живот“. Филмът на режисьора и сценарист Атанас Михайлов е създаден с мисията да говори за зависимостите и последиците от употребата на наркотици.

опасна за човек, без да се излага на риск живо същество. Също така може да е в услуга на възрастни и трудно подвижни хора. Изводът е, че двете кучета са по-скоро партньори, отколкото конкуренти.

Срещата не бе само технологична атракция, а част от кампанията „Не сте сами“ на Агенция „Митници“ и НАП, чрез която младите хора се информираха за опасностите от наркотиците и рисковете от хазартната зависимост.

Тази година акцентът е върху опасностите, свързани с фентанила.

„Разясняваме, че фентанилът е изключително силно вещество, което може да се среща на различни места и в различни форми. Младежите често нямат представа колко опасно може да бъде дори много малко количество“, подчерта Росица Димова – секретар на Общинския съвет по наркотични вещества по време на откриващата пресконференция. Тя посочи, че чрез формати като кампанията „Не сте сами“ се достига най-лесно до най-много млади хора и до техните родители. Именно затова присъствието на митническото куче Руби е от сериозно значение. Показва се реална страна от ежедневната работа за борба с наркотиците.

Директорът на Агенция „Митници“ Николай Шушков лично подкрепи инициативата. Неговото послание бе кратко и категорично: „Комуникацията с децата е ключова за превенцията“. По думите му именно разговорите, информираността и доверието между родители, учители и деца могат да предотвратят много бъдещи проблеми.

Сложната и тежка тема бе представена чрез нещо, което естествено привлече вниманието на младите – истинско куче, робот и непринуден разговор. Руби показва на децата професия, за която повечето от тях вероятно знаят само от филмите – работата на митническото куче и неговия водач. Рашко пък отвори друга врата – към професиите на бъдещето, роботиката, изкуствения интелект и технологиите.

Така за няколко минути пред щанда на „Не сте сами“ се срещнаха миналото, настоящето и бъдещето на помощта за човека – природният талант на животното, професионалното обучение и високите технологии.

Руби има нос. Рашко има сензори. Но и двете показваха пред децата колко много може да постигне човекът, когато използва знанията и технологиите отговорно.

Най-важно остана посланието към младите: знанието и разговорът могат да бъдат първата крачка към избора на по-сигурния път.

За втора поредна година на официална церемония бяха връчени Националните награди за приобщаващо образование под егидата на МОН. Целта на инициативата, организирана от Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – София-град, е да отличи личностите и образователните институции, които създават подкрепяща среда за всяко дете.

В този брой представяме Даниела Иванова от ОУ „Н. Й. Вапцаров“ в Казанлък, която спечели първо място в категория „Ресурсен учител“.

Зина СОКОЛОВА

Още като тийнейджър, някъде през 1997 г., Даниела Иванова попада на статия в списание за деца с увреждания в тогавашните институции от затворен тип. В тях няма достатъчно персонал, както и подходящ подход, с който да се стимулира развитието на децата.

„У мен се зароди желание един ден да бъда до тях и да им помагам“, казва тя. Затова се насочва към специалната педагогика. Реално само там открива обучение за работа с деца с увреждания, както се наричат тогава. Терминът е доста дискриминативен. Днес вече се приема, че това са деца със затруднения и комплексни потребности. Чак когато започва да учи, Даниела постепенно осъзнава, че всъщност се подготвя да бъде учител на деца със специални образователни потребности.

Почти двадесет години по-късно, тя е все по-убедена, че най-важното, което можем да дадем на тези деца, не е съжалението, а най-вече шанс да покажат какво могат. За това са необходим правилен подход и много търпение.

Завършването на висшето ѝ образование съвпада с промените и закриването на помощните училища. Тогава тя става ресурсен учител и вече над шестнайсет години заема тази длъжност, първо в Регионалния център – Стара Загора. През последните повече от десет години работи в Основно училище „Никола Вапцаров“ в Казанлък.

„От опита, който имам, мога да кажа, че истински приобщаваща образователна среда, каквато мечтая да има във все повече училища и градини, може да се случи само когато има истинско партньорство между директора, учителите, специалистите и родителите. Когато липсва тази обща нагласа, много често приобщаването остава само на хартия“, отбелязва Даниела Иванова.

В началото на кариерата си вярва, че може да подобри качеството на обучение и живота на децата само с всеотдайност и професионализъм. Но с времето се убеждава, че подкрепящите специалисти трябва да имат смиреност да търсят съвети, да се консултират, да взаимодействат с колегите си, с родителите.

„От тях можем много да научим за самото дете. Трябва да си партнираме, за да сме действително полезни. Разбрах, че само университетската ми подготовка не е достатъчна, просто моята професия изисква непрекъснато учене“, споделя тя.

И това е така, защото всяко дете идва със своята история и потребности. Случаите са изключително многообразни. Подходите се развиват, появяват се нови методи, нови технологии и ресурсните учители имат отговорността да бъдат в крак с тях. Даниела вярва, че всеки ресурсен учител трябва да търси възможности за обучение с допълнителна квалификация, за да може да е по-полезен.

Приема с голяма благодарност наградата, която е признание не само за нея, а и за целия екип на училището. „За мен най-голямата радост би бил денят, в който все повече училища и градини ще получават отличие за приобщаваща образователна среда. Просто за мен това е мечта“, казва тя.

В ОУ „Н. Й. Вапцаров“ – Казанлък, се обучават както ученици с обучителни трудности заради различни състояния, също така и с комплексни затруднения в развитието. Както е например при аутистичния спектър, при различните генетични синдроми. Има дете със сензорен проблем, абсолютно незрящо,

друго е с двигателно затруднение.

„Цвети е незрящо момиче, но с много големи мечти. С лекота усвоява чужди езици, пее много хубаво народни песни, свири на пиано и мечтае един ден да помага на деца. Мога много да разказвам за нея“, споделя Даниела Иванова

До средата на I клас Цвети работи със своя педагог за деца и ученици с нарушено зрение. Всеки незрящ ученик има специалист, който още преди детето да постъпи в училище, го огромотява на Брайл, подготвя го, развива уменията му. И с Цвети работи изключителен професионалист към Регионалния център – Стара Загора, на която обаче предстои пенсиониране и това се случва някъде по средата на I клас.

„Тогава осъзнах, че в областта няма друг такъв специалист – казва Даниела. – Дадох си сметка, че ако искам Цвети наистина да получи качествено образование, такова, каквото е в учебниците, трябва да направя нещо. Така реших да запиша педагогика на зрительно затруднените в Софийския университет.“

Взима решението заради едно дете и не съжалева за това. Много е благодарна и на проф. Мира Арсова, на доц. Маргарита Томова, на всички преподаватели в Катедра „Специална педагогика“ към Софийския университет, защото те са повярвали в нея.

„Те вярват във всички свои студенти, че знаят и могат. Вдъхнаха ми увереност, че ще се справя да започна да прилагам наученото още на следващия ден. Също така ме увериха, че винаги мога да разчитам на тяхната помощ“, добавя Даниела.

И така, докато самата тя още се обучава, започва да работи с Цвети – по ориентиране и мобилност. Двете разучават училището и различните маршрути до кабинетите. Упражняват техниките за придвижване с

Снимка: Личен архив

Даниела Иванова

белия бастун. Днес момичето абсолютно самостоятелно се придвижва в училищна среда. Съучениците също ѝ помагат при нужда, тъй като в междучасията по коридорите е доста натоварено.

Даниела и Цвети получават и много голяма подкрепа от Специалното училище за ученици с нарушено зрение във Варна. Заедно с майката на Цвети преминават там едномесечно обучение. Посещението е много полезно, защото получават доста практически знания – за Брайловото обучение, за ориентирането, мобилността, насоки от ерготерапевти.

Там за първи път включват Цвети в адаптиран спорт за ученици с нарушено зрение. А учителката вижда наистина достъпна училищна среда за ученици със зрительни нарушения.

В момента Цвети е в V клас. Вече трета година в екипа на Регионалния център – Стара Загора, има и млад специалист с нарушено зрение, който е завършила същата специализация като Даниела Иванова. Тя обучава Цвети да работи на компютър, да използва съвременните технологии, брайлов дисплей, „Орбит рийдър“. Заедно адаптират учебните материали. Обща цел на педагозите е Цвети да е все по-самостоятелна и по-уверена.

„За Цвети беше изключително важно да срещне човек, който като нея е незрящ, но е завършил висше образование, реализирал се е професионално и днес помага на други деца. Да, това е много силен личен пример. И беше повод за много искрена радост“, коментира събеседничката ми.

Благодарение на това, че неин учител и класен ръководител е преподавателят по български език и литература, който вижда нейните възможности и ѝ предлага тази година да участва в олимпиада по предмета, Цвети се класира и се представя много

успешно на областния кръг.

Преди няколко години в училището постъпва първият ученик от аутистичния спектър, който не говори изобщо. Постепенно, в рамките на 6 – 7 години в училището влизат още такива ученици. Но той е първият, който кара екипа да преосмисли кое е най-важното в подкрепата на децата със специални потребности. В началото всички са много несигурни. Самото дете изпада в тежки поведенчески кризи. А никой не разбира достатъчно добре какво го провокира.

„Опитвахме се да го обучаваме – спомня си Даниела. – Родителите искаха да го огромотим, въпреки че не говореше. Но просто не постигахме успех. И в един момент осъзнахме, че не можем да очакваме някаква промяна, ако самите ние не сме готови да научим как да подходим към тези деца. Затова с колегата ми психолог започнахме да търсим допълнителни обучения по допълваща и алтернативна комуникация и приложен поведенчески анализ.“

Това са всъщност най-работещите подходи при тези деца – допълваща и алтернативна комуникация, подчертава Иванова. И така, вместо учителите да го обучават да сортира, да оцветява, да пише, защото това е изпробвано, започват да развиват общуване. При деца с подобни разстройства това е слабото място – те не могат да общуват.

Започват упражнения с картинки на най-любимите му неща, от които да прави избор. После изтеглят безплатно приложение на УНИЦЕФ за комуникация. Педагозите правят персонализирано табло специално за ученика с всички привлекателни за него дейности. Постепенно включват и останалите, които желаят да съдействат за неговото развитие. Така малко по малко му дават възможност да се изразява.

Това е дълъг процес, но Даниела и нейните колеги забелязват, че детето започва да се променя. Кризите намаляват и постепенно се появява желание да участва и в различни дейности, които се предлагат в училището.

„Искам да споделя и друго, което ми прави впечатление относно допълващата и алтернативната комуникация. Много родители очакват детето да проговори дори да е вече на седем, осем, девет години. В това няма нищо неестествено. Но в работата си забелязвам, че има и специалисти, които подценяват алтернативната комуникация и така се губи ценно време, в което родителите не получават необходимите насоки, а детето остава без средство да изрази себе си и да взаимодейства с останалите хора.“

Според нея, ако едно дете не може да каже, че е жадно, че го боли, че му се ходи до тоалетна, просто всички останали умения губят смисъл. И това многократно е потвърдено от изследвания. Алтернативната комуникация е да дадеш възможност на детето да се изразява по друг начин, не само вербален. Може да бъде дори с жестове, които да бъдат развити така, че да бъдат по-разбираеми от останалите хора.

„Имам още един интересен случай с дете, което ни научи колко е важно да се общува по някакъв начин, както и да не лишаваме децата дори с много сериозни затруднения от това да бъдат активни. Става въпрос за дете с рядък генетичен синдром и много комплексни затруднения в развитието – липсва реч.“

Общуваше със звуци, с мимика, с езика на тялото. И възрастните отгатваха какви са неговите желания. Направих му специална адаптирана книжка, на която залепих снимките на най-важните му хора. Тези, които той познава: мама, тати, близките, домашния любимец“, разказва събеседничката ми.

Новата експериментална лаборатория в Института по информационни и комуникационни технологии на Българската академия на науките (ИИКТ) е създадена по проекта VIBraTE, финансиран по програмата „Хоризонт Европа“. Той започва през февруари 2023 г. и продължава до 31 януари 2028 г. Негов ръководител е доц. Димитър Проданов от ИИКТ – БАН, и Центъра по наноелектроника Imes в Льовен, Белгия.

В лабораторията има експериментална установка, при която мозъчният имплант се потапя в конструкция от гел, който наподобява физико-механичните свойства на мозъка, и може да се тества неговата вискоеластика. Една от стените на кутията започва да трепти, при което се симулира пулс, дишане, движение и може да се види какво се случва с мозъка, когато човек ходи, диша и когато сърцето му работи. А посредством оптична установка, тоест микроскоп с голям мащаб, се наблюдава дифузията в мозъчни тъкани.

Зина СОКОЛОВА

Това разказва Теодор Вакарелски от Института по информационни и комуникационни технологии, член на екипа на проекта. Неговата специалност е създаването на модели на взаимодействие между мозък и имплант, които математически предвиждат какво би се случило при подобна интервенция.

„Защо казвам вискоеластика – защото мозъкът има и вискозитет. Това е характеристика, която по някакъв начин затруднява движението през определена среда“, пояснява младият учен. И дава пример: образно казано, ако разбъркаме чаша с чай с лъжичка, ще направим това с голяма лекота, тъй като водата е вещество с нисък вискозитет. Но ако вземем чаша, пълна с течен мед, ще имаме повече трудност. Това е характерно за вещество с много висок вискозитет.

„Съответно мозъкът също има вискозитет и е важно да са ясни вискоеластичните му свойства, за да може да се изследва правилно взаимодействието мозък – мозъчен имплант“, уточнява Теодор Вакарелски.

Пред екипа на проекта стои задачата да изследват това взаимодействие, защото технологията с мозъчните импланти навлиза все повече в терапевтичната практика. Причината е, че все още много хора по различни причини – например заради травма на гръбначния стълб, не могат да движат крайниците си. Но мозъкът им продължава да функционира качествено.

Подобен имплант може да получи необходимата информация от мозъка накъде човек иска да се движи. Тя се обработва от изкуствен интелект и човек може да се движи било с инвалидна количка, било с екзоскелет (външен скелет). Екзоскелетът е метална или титаниева конструкция около крайниците на човека, които се задвижват без човекът да използва мускулите си за тази цел. Достатъчно е да се предаде информация от мозъчния имплант към този екзоскелет, и той може да изпълни дадената команда. По този начин човек би могъл дори да пише на клавиатура. Реално при такива пациенти мозъчният имплант буквално може да ги върне към активен живот.

Изследванията по проекта са в напреднал стадий. Основното, което изследват учениците, е дифузията около мозъчния имплант. Това е свързано пряко с вискоеластичността на мозъка и проблемите в момента при използването на мозъчен имплант.

Първият проблем е, че операцията е тежка и носи своите рискове. Вторият основен проблем е, че мозъчният имплант се явява чуждо тяло за организма и той се опитва да го отхвърли. За тази цел го обгражда със съединителна тъкан – т.е. капсулира го по някакъв начин. В първия етап това не пречи на импланта, но съединителната тъкан постепенно се удебелява. А в някакъв момент мозъчният имплант вече е обгърнат от толкова твърда и дебела преграда между него и мозъка, че не може да получава сигнали от невроните и вече не е функционален. Съответно трябва да се отстрани и да се сложи нов имплант. Разбира се, това налага нова процедура – тежка операция под пълна упойка.

Събеседникът ми обяснява, че в случая става дума за т.нар. дълбок мозъчен имплант, тъй като има още два вида мозъчни импланти.

„Ние се занимаваме само с дълбоки мозъчни импланти. Другите са по-близко до повърхността – плитички мозъчни импланти.

Мозъчен фантом – конструкция от гел, която наподобява физико-механичните свойства на мозъка

Мозъчните импланти помагат и срещу депресия

Учени от Института по информационни и комуникационни технологии на БАН разработват технологии за тяхното безопасно използване

Снимка: Личен архив

Теодор Вакарелски по време на лятното международно докторантско училище, организирано по проекта

Те представляват пластинка, която се поставя върху мозъка. А операцията е много по-лека“, пояснява Теодор Вакарелски.

Той отбелязва, че дори компанията на Илон Мъск Neuralink има робот, който прави операцията за имплантиране на плитък мозъчен имплант изцяло автоматично. Той обхваща по-голяма площ по гънката на мозъка, тоест по кортекса. Но не получава информация за това какво се случва в подълбоките структури на мозъка.

Третият вид импланти е съвсем различен. Той се вкарва през вена на врата, стига до мозъка и се разполага вътре. Това е изключително безопасна операция. Следи се достатъчен обем от мозъка, за да може да се получи необходимата информация.

„Разбира се, има и своите ограничения, ако трябва да се сравни с дълбок мозъчен имплант. Но пък е изключително лека и безопасна операция“, подчертава Теодор Вакарелски.

Младият учен работи по проекта вече трета година. А след края на проекта дейността на лабораторията ще продължи и в нови направления. Учените ще работят по задачата да се намали създаването на съединителна тъкан около мозъка.

„Оказва, че дифузията в мозъка се моделира много по-сложно, отколкото класическата линейна дифузия. Класическият пример е Брауновото движение, което може да се наблюдава, когато в чаша с вода капнем капка мастило и то започва да се разпростира“, казва Теодор.

Подобно нещо се случва и със съединителната тъкан в мозъка. С тази разлика, че тя не се разпростира свободно, тъй като има мозъчни органели, които препречват пътя на съединителната тъкан, и съответно учените не говорят за линейна дифузия, а за дробна дифузия.

„Доц. Проданов е специалист точно в тази сфера с дробната дифузия и ние изследваме по какъв начин тази съединителна тъкан се разпростира в мозъка“, казва изследователят. Моделът е ясен, в него има сектор, в който се създава съединителна тъкан. Всичко това се случва около мозъка. После има момент на дифузия и накрая – оттичане на тези клетки.

„Реално тези клетки изчезват в околността на мозъчния имплант. И за жалост, скоростта, с която се произвеждат тези клетки, е по-висока, отколкото скоростта, с която се разпростира далеч от него“, разказва той.

Вследствие на това се получава акумулиране на съединителна тъкан около мозъчния имплант и се стига до момент, в който той става нефункционален. Решаването на този проблем е невероятно предизвикателство не само пред екипа наши учени, а пред всички техни колеги в света, които се занимават със задачата да се удължи експлоатационният живот на мозъчния имплант.

Разбира се, подобни операции не са толкова чести, имайки предвид риска, който се поема. Те се правят при изключителни обстоятелства и не са масова практика. Рискът от такава операция трябва да бъде оправдан с това, което човек ще получи. И ако човек няма пълна парализа на долната част на тялото, по-добре е да не се слага имплант. По принцип засага имплантът е краен вариант за лечение. Ако засегнатият човек може да движи ръцете си, не се препоръчва да се слага имплант. Но ако не може да ги движи, тогава трябва да се намери начин неговият мозък да предава команди до различни устройства, които да улесняват живота на пациента.

„На този етап на развитие на науката силно се надявам тази технология да стане още по-безопасна и да се прилага по-свободно. Но и намеренията в мозъка е много деликатна работа. Въпросът е какво ще получи човек като ползи от подобно решение“, подчертава Теодор.

Отбелязва още, че освен за някои парализи има и друго приложение на мозъчните импланти. Установено е, че при клинична депресия определена част от мозъка става неактивна. Може да се каже, че на практика тази част заспива и ако се стимулира по правилен начин, отново става активна. А ако това се прави достатъчно дълго, в някакъв момент ще отпадне и необходимостта от такава стимулация. Тоест при клинична депресия, вместо да се изписват медикаменти, които в повечето случаи водят до зависимост, би могло да се приложи стимулиране чрез мозъчен имплант, вследствие на което на практика да се стигне и до излекуване.

Възможно приложение на подобни импланти има и при епилепсии. При тях е изключително важно да може да се определи кога ще настъпи епилептичен шок, за да не шофира например в този момент или да избягват рискови занимания. Малко преди да се случи епилептичен шок, в мозъка се получава пълна десинхронизация. Сигнали има, има и информация, която може да се прочете от мозъчния имплант, и човекът да получи съобщение да очаква шок например след трийсет секунди или минута.

Малка България се събира всяка събота в Единбург

Създаденото през 2024 г. училище „АБВ“ започва с 22 ученици,
а за новата учебна година записаните са вече 56

Антоанета НАЙДЕНОВА

Българското съботно училище „АБВ“ в Единбург се ражда почти спонтанно, но не и случайно. След пет години като преподавател в друго българско училище в шотландската столица началният учител Мая Тисовска решава да се оттегли. Само месец и половина по-късно родители на нейни ученици започват настойчиво да я убеждават да създаде ново образователно средище, където децата им да продължат да изучават български език с нея.

„Две години родителите настояваха. Казвам на шега, че ме атакуваха, за да създам още едно училище. Благодарна съм им за доверието. Родителите повярваха, че можем да създадем нещо ново, а аз реших да приема това предизвикателство. Понякога най-важните неща в живота не започват по план. Те започват като отговор на нечие доверие“, разказва пред „Аз-буки“ Мая Тисовска.

Така на 7 септември 2024 г. Българското съботно училище „АБВ“ отваря врати с 22 деца. Две години по-късно записаните за новата учебна година вече са 56. Заявления са подадени за още две деца, чиито семейства все още се намират в България и очакват да уредят пребиваването си във Великобритания.

Училището започва работа по Националната програма „Роден език и култура зад граница“. След успешното приключване на първата учебна година екипът кандидатства за включване в официалния Списък на българските неделни училища в чужбина. През април 2026 г. „АБВ“ става част от него със заповед на министъра на образованието и науката. Училището вече е и юридически член на Асоциацията на българските училища в чужбина.

„Подкрепата от Министерството на образованието и науката ни дава устойчивост и сигурност за бъдещето на училището. Освен това чрез Асоциацията можем да обменяме опит с други училищни ръководители и педагози и да вървим напред“, посочва Тисовска.

Според нея наличието на две български училища в различни части на Единбург улеснява семействата и създава полезна конкуренция. „АБВ“ се намира в източната част на града и голяма част от учениците от съседните райони могат да стигат до него за десетина минути с автомобил. Но всяка събота към училището пътуват и деца от редица други населени места в Шотландия – Ливингстън, Фолкърк, Дънфърмлин, Дънди, Глазгоу, Абърдийн, Кърколди, Пърт и Гълън. Предлага се и хибридна форма на обучение, но повечето родители предпочитат децата им да присъстват в класната стая.

„Казват ми: „По-добре да бъдат при вас“. Идват, виждаме се, разговаряме и споделяме. На много от сънародниците ни тук им липсва българската реч“, обяснява училищният ръководител.

Самата тя работи пет дни седмично в начално училище в Единбург, но определя съботата като най-щастливия си ден. „Тогава виждам децата, колегите и родителите. Сякаш една малка България е тук, в нашето средище“, споделя Тисовска.

През новата учебна година към „АБВ“ се очаква да се присъединят шест деца на възраст между 5 и 6 години. Обучението обхваща подготовителна група, начален и прогимназиален етап. Най-големите ученици вече преминават в VIII клас, като сред тях има и деца, учили доскоро в България, чиито родители искат те да продължат да поддържат езика си.

Преподават се български език и литература, история и география на България. Според

Снимка БСУ „АБВ“ – Единбург

В училището има клуб „Българският фолклор“ и ателие по рисуване „България – моята родина“

Мая Тисовска,
директор

Мая Тисовска тези предмети са неразривно свързани. „Няма как да учим български език и литература без историята на България. Те много добре се допълват“, убедена е тя.

В училището действат и клуб „Българският фолклор“ и ателие по рисуване „България – моята родина“. Една от следващите цели на екипа е да бъдат закупени български народни носии и сценични костюми. Децата обичат да драматизират приказки и да се превъплъщават в познати герои като Червената шапчица и персонажите в приказката „Дядо вади ряпа“.

През първите две години занятията се провеждат в три класни стаи в обществен център, който разполага още с библиотека, компютърен кабинет, столова, зала за събития и двор. За новата учебна година училището планира да се премести в по-модерна и по-просторна база на католическо средно училище. Там екипът ще може да използва три класни стаи и голяма зала за празници и срещи с гости, а учебното време ще бъде увеличено с около час и половина.

Осигуряването на подходящи помещения обаче остава най-сериозното предизвикателство.

„Наемите на сгради, пригодени за образователна дейност, са много високи. Не можем да лишим децата от учебници, помагала и принадлежности, за да отиват всички средства само за наем“, отбелязва Тисовска.

Затова родителите подпомагат училището със символични такси за посещаваните занятия. Подкрепата им не се изчерпва само с това. Те участват в открити уроци, празници, творчески ателиета и училищни инициативи.

Мая Тисовска е убедена, че за децата, които растат в двуезична среда, традиционното преподаване не е достатъчно. Затова

учителите използват интерактивни задачи, драматизации, презентации, видеоматериали и езикови игри. Особено успешна се оказва практиката по-големите ученици да помагат на по-малките.

Идеята се заражда по време на инициатива, посветена на четенето. По-големите деца влизат в ролята на учители, като поставят езикови задачи на учениците от подготовителната група и началните класове. С мимикри, жестове и обяснения те им помагат да откриват скрити български думи, а след това малките трябва да ги използват в кратки разкази.

Когато някое дете първо се досети за значението на английски, по-големите му помагат да намери точната дума на български. Заниманията продължават по 30 – 40 минути всяка събота в рамките на един месец.

Резултатът надминава очакванията на учителите. Малките започват сами да търсят книжки с илюстрации, а след това пожелават да изработят свои собствени книги.

„По-големите влязоха в ролята на учители и това беше много интересно и забавно за всички. Малките ги слушат и ще продължим да работим по този начин“, казва Тисовска.

Учениците разменят ролите си и по време на вътрешни състезания. При конкурс за четене първокласниците стават жури на децата от III и IV клас и избират най-добрите четци. Седмокласниците пък пишат и представят есета, посветени на 150-годишнината от Априлското въстание.

Насърчаването на индивидуалните интереси вече носи на училището и първите сериозни отличия. Сред тях са четирите купи от състезанията „Многозайко“ за талантливия ученик Мартин Койчев.

Тиарафин Андонова-Уяр пък печели Гран при в категория „Поезия“ в 29-ото издание на детско-юношеския литературен конкурс „Стефан Гечев“, организиран от Изпълнителната агенция за българите в чужбина. Награденото ѝ стихотворение е озаглавено „Майчини слова“. Момичето започва да пише още преди години, но първоначално пази творбите си в тайна.

„В междучасията взема химикалката и пише в тетрадка с тесни и широки редове. Идва при мен и пита: „Госпожо, може ли да проверите дали това е просто написано, или има някакъв смисъл?“. Тя превръща думите в строфи, а строфите – в стихотворения“, разказва нейната учителка.

Като носител на голямата награда, Тиарафин участва и в десетдневен творчески лагер в село Бродилово. Преживяването в България и срещите с останалите отличени деца я мотивират да продължи да пише.

Другият млад талант на „АБВ“ е Янис

Георгиев. Той използва почти всяка свободна минута в училище, за да рисува, и предпочита листа и моливите пред междучасието. През 2025 г. печели трета награда в конкурса „България в моите мечти“, а през 2026 г. се изкачва на второ място в категория „Живопис“ във възрастовата група от 11 до 14 години.

„Сега е още по-мотивиран и казва, че в следващия конкурс иска да бъде първи“, споделя Тисовска.

През ваканцията Янис продължава да рисува и изпраща на учителката си новите си творби.

Училището има успехи и в шотландски конкурси. Първокласничката Кристина Милева печели първо място в конкурс за рециране на творби на шотландския национален поет Робърт Бърнс. През миналата година тя и Тиарафин Андонова-Уяр достигат до финалната селекция на инициативата Mother Tongue Other Tongue („Майчиният език и другите езици“), в която представят свое творчество на български и английски език. Двете момичета са удостоени с трети награди и от конкурса „Вълшебното перо“ през учебната година.

В „АБВ“ се гордеят и със спортните успехи на своите ученици. Сред тях е Габриел Василев, който два пъти е отличаван като най-добър футболист на юношеския отбор на Фолкърк.

„Наясно сме, че нашите деца са част от шотландската среда. Те имат своите приятели, училища и живот тук. Но едновременно с това имат български семейства, български имена, истории, традиции и наследство. Затова искаме децата да бъдат уверени и в двата свята, да казват с гордост: „Аз живея в Шотландия, но България е част от мен“. Ако успеем да им дадем това усещане, тогава сме изпълнили много по-голяма задача от това просто да ги научим да пишат и четат на български“, убедена е Мая Тисовска.

Дейността на училището е подкрепяна и от Българското консулство в Единбург. Консултите Кръстина Лекова и Светлозар Панов гостуват на занятия и празници, а Панов лично съобщава на екипа новината за включването на „АБВ“ в Списъка на българските неделни училища зад граница.

„Тази морална подкрепа е много важна, когато си далече от България“, подчертава Мая Тисовска. След две години работа тя вече е спокойна, че усилията на учителите и родителите дават резултат.

„Докато има родители, които държат на корените си и искат децата им да запазят своята идентичност, българския език ще го има зад граница“, убедена е училищната ръководителка.

Гледка през прозореца на Музея на фотографията

Културната институция в Казанлък, която пази фотоапарата на Вапцаров, официално отпразнува Световния ден на фотографията

Петя НИКОЛОВА

Ще надникнем в Музея на фотографията. Не точно както е направил французинът Жозеф Нисефор Ниеспс с имението си Льо Гра, но ще се постареем да уловим няколко мига поне от съвременното ежедневие на единствената в България подобна институция. С думи. И с любов.

„Изглед през прозореца на Льо Гра“ се смята за първата оцеляла фотография в историята. Френският изобретател е запечатал части от сградите и околностите на имението си, създавайки хелиографско изображение. Ако се доверим на сведенията, че това се случва през 1826 г., тази година снимката отбелязва 200 години!

На Световния ден на фотографията и в България се сетихме за това уникално изображение, направено с камера.

„Жозеф Нисефор Ниеспс използва за фотографска плака полирана калаено-оловна плочка, покрита с нефтен дериват, наречен битум, който се втвърдява под въздействието на светлината. Поставя плаката в камера обскура и я експонира 8 часа със силна слънчева светлина. Днес всеки може да направи снимка, която да обиколи целия свят за секунди. Но е факт и ренесансът на старите фотографски техники и аналоговата фотография. Все повече млади хора избират този творчески подход за изразяване“, казва Стоянка Кънчева, маркетинг и фотограф, директор на единствения в България Музей на фотографията.

Разговаряме за интереса към музея, за това дали е привлекателен за младите хора, и какво можем да видим, ако не само надникнем през прозореца, а го разгледаме обстойно.

„Смя да твърдя, че все повече хора проявяват интерес към музея въпреки тясната му специализация. От създаването си през 2015 г. до момента той остава единственият такъв на територията на страната, а Община Казанлък подкрепя развитието му вече 11 години“, споделя Кънчева.

И ако първата запазена и до днес фотография – „Гледка от прозореца на Льо Гра“, се съхранява в Тексаския университет в Остин, САЩ, то в нашия Музей на фотографията можем да видим стотици експонати – фотографска техника, консумативи и материали, архивни снимки, книги и документи. Постоянната експозиция представлява колекция от бокс камери от Франция, Италия и Германия, лентови апарати „Смяна“, „Киев“, „Зенит“, Beirrette, Nikon, „Фед“, Polaroid и др., апарати на Kodak и Agfa от различни периоди, както и шпионски камери от Чехия и Германия от периода 1930 – 1940 г. Във витрините са из-

ложени стереокамера и фотоапарати с двоен обектив (Twin Lens Reflex).

При такава богата колекция от фотоапарати, питаме директора Стоянка Кънчева, която също е запален фотограф, кои би отличила и дали има любим.

„Наистина, имаме около 300 експоната във витрините на музея и ако трябва да избира някой, който ми е по-сентиментален, бих избрала Hasselblad 500 C/M – именно това е марката, с която са направени първите снимки на Луната. „Една малка стъпка за човека – един огромен скок за човечеството“, както казва астронавтът Нийл Армстронг, докато прави първите крачки на Луната. При нас е и същият модел обектив на Carl Zeiss, който е използван. Но все пак трябва да отбележим и българския „Еделвайс“ – единствения изцяло произвеждан в България лентов фотоапарат. Излязъл е в две серии от Завода за киноапарати и киносъоръжения край София през 50-те години на миналия век. Първата серия е била само с една бленда, а втората – с две“, обяснява Кънчева.

В разказа си стига и до фотоапарата на поета Никола Вапцаров, който има интересна съдба. Вапцаров го купува заедно с

двама свои съученици от Казанлък, учещи в тогавашното Морско училище във Варна. Фотоапаратът е Welta Prontor II и впоследствие остава у единия казанлъчанин, чийто наследник го дарява на Музея.

За посетителите обаче са любопитни не само експонатите и техниката, но и увлекателните беседи. Кънчева споделя, че освен това се организират много изложби. Всеки месец има нова и така, колкото и пъти да дойдат през годината, гостите им все ще видят нещо различно.

„Радваме се на интерес и от страна на учениците в общината. Не пропускаме да ги поканим, когато имаме образователна изложба или творби с послание към бъдещето. Подготвяме винаги и нещо допълнително – клипове, кратки документални филми или препратки към учебния процес. Партнираме си с няколко училища по образователни програми, като изготвяме различни тематични беседи според нуждите на преподавателите. Провеждаме и кръжоци по фотография с ученици от VII до XII клас, работилници, например по цианотипия и други фотографски техники. Срещаме децата с изявени фотографии, от които да почерпят вдъхновение и

опит“, изброява Кънчева.

Тази година за първи път Музеят на фотографията в Казанлък организира Национален конкурс за аналогова фотография. Началото е на 1 октомври, а условията за участие вече са публикувани на сайта на институцията.

Във връзка със завръщането на интереса към аналоговата фотография, както и с отбелязването на 200 години от първата запазена снимка, директорът отбелязва интересния факт, че в наши дни в НАСА използват стара фотографска техника – тинтипия. Това е фотография върху метална плака, проявяваща се като директен позитив, без негативен етап в процеса. И това е така, защото цифровите файлове не могат да дадат цялостната картина на галактиките при заснемането на много далечни разстояния.

На 19 август Музеят в Казанлък отпразнува по подобаващ начин Световния ден на фотографията. Точно на тази дата, само че през 1839 година, Луи Дагер прави пред Френската академия на науките и изящните изкуства официално представяне на фотографския процес, носещ в наши дни името му – дагеротипия. Френското правителство купува патента и незабавно го прави публично достояние. Всъщност Дагер усъвършенства метода на Ниеспс, работейки заедно с него.

Музеят в Казанлък отбелязва важната дата с излъчването на филма на фотографа Минко Михайлов и оператора Янко Ечкин „INDIA – мистична и вечна“. Премиерата му предизвиква голям интерес и се получи хубав празник. В същото време, закриват и изложбата на френския фотограф Фредерик дьо Ла Мур „Страни и хора – 1982/2025“.

Събитията обаче не свършват. На 29 август се провежда Вторият базар за авторска фотография, както и Десетият салон на казанлъшките фотографии. През месеците ноември и декември ще има и две изложби с аналогови творби.

„Очертава се интересна втора половина от годината“, казва с усмивка Кънчева. Но тъй като сме запознати с любовта ѝ към фотографията, искаме да разкрие още малко и за себе си.

„Всъщност фотографията изпревари истинската ми професия и я практикувам повече от 25 години. Тя е част от мен, а понякога и моето спасително бягство. В момента имам късмет да комбинирам всичките си умения в едно направление – съхранение и развитие на фотографията. А на въпроса каква снимка мечтая да видя, се замислих за момент какво не е фотографирано досега. Със сигурност природата ни крие още много чудеса, които човешките очи не са виждали, но на мен никога няма да ми омръзне да виждам обич във фотографиите. Под всичките ѝ форми.“

Когато всеотдайността не познава граници

От стр. 9

И така, ден след ден учителката разгръща книжката заедно с детето и то постепенно започва да разбира, че снимките не са просто картинки, а това са истински хора, които познава и обича. Започва да се заглежда в картинките и да прави макар и по-ограничен избор. Може за някои хора да изглежда незначително това, че то ще избере да отиде да пие вода или да хапне нещо, но за екипа това е много голям успех.

Даниела Иванова разказва и друга история. Преди време при тях идва ученичка със синдром на Даун, която никога не е посещавала специална институция. Това е пример за приобщен ученик както в масова детска градина, така и в училището. После тя завършва и професионална гимназия в града със специалност „Кетъринг“.

Първо, началният учител не я съжалява и не занижава изискванията. Просто ѝ дава повече време, за да се справи със задачата. И тя трябва да учи, да се подготвя като останалите и да носи отговорност като тях. Момичето се включва във всич-

ки екскурзии, празници и инициативи. Нейното семейство винаги е до нея. Хубавото е, че започва да тренира и в спортен клуб „Траяна“, в който са добре дошли деца и младежи със специални потребности.

„Там тренират деца от аутистичния спектър, със синдром на Даун. Просто за мен тези тренъри наистина виждат преди всичко възможностите на децата, а не диагнозите – категорична е Даниела Иванова. – И до днес момичето е част от този клуб. Участва в състезания, печелила е медали. А чрез проект „Ние сме музиканти“ направи първите си стъпки в Държавна опера – Стара Загора. В момента работи там почасово.“

Според нормативната уредба децата с по-комплексни потребности са в индивидуална форма, а обучението им по учебните предмети се води от началните учители.

„Виждам, че много мои колеги са поставени в трудна ситуация, защото работата с тези деца изисква специфични знания и умения, които не са част от тяхната подготовка. Това

ги напруга. Те са достатъчно натоварени от множество изисквания към обучението на останалите деца и от родителите. Смятам, че вече е време повече училища и градини да започнат да изграждат пространства за интензивна образователна подкрепа“, смята Даниела.

И добавя, че децата със специални потребности там ще са по-близо до останалите. Няма да са както сега – на много места те са изолирани в дневни центрове и учителите ходят при тях. Самите специални педагози, психолозите, учителите ще работят заедно в тези кътове. А не всеки да се опитва сам да се справя с предизвикателствата, които са извън неговата компетентност.

„Важно е да се променят нагласите. Виждам, че е трудно на места, но в нашия град имаме училища с такива кътове и смятам, че това е бъдещето. И както казах, то е полезно за останалите деца и техните родители, защото се учат на съпричастност, на толерантност, на уважение към различията“, категорична е Даниела Иванова.

Учебната година за децата в школите по изобразително изкуство приключи с открита изложба в двора на ОДК

Антоанета НАЙДЕНОВА

Плуване и изобразително изкуство привличат децата в Центъра за подкрепа за личностно развитие – Обединен детски комплекс (ЦПЛР – ОДК) в Силистра и през лятната ваканция. Заниманията, организирани през юли съвместно с Община Силистра, са безплатни за участниците.

Инициативата е част от общинската лятна програма, в която се включват и частни организации. ОДК – Силистра, е единствената институция в града, предложила през този период занимания по плуване и изобразително изкуство, разказва пред „Аз-буки“ директорът на комплекса Гинка Вандева.

Летните дейности са само малка част от широката палитра от възможности, които центърът предлага на децата и учениците. През изминалата учебна година в неговите школи са се обучавали над 1000 деца, разпределени в 80 постоянни групи. Повечето от тях са от Силистра, но заниманията посещават и ученици от съседни населени места в общината.

Дейностите са организирани в три основни направления – науки, изкуства и спорт. В научното направление децата могат да се занимават с английски език, екология и роботика. Изкуствата са представени от балет, театър, музика, изобразително и приложно изкуство, народни танци и мажоретни състави. Спортното направление включва лека атлетика, футбол, плуване, баскетбол, шахмат, тенис, приложно колоездене и оздравителна гимнастика.

Най-силен интерес предизвикват Театрално студио „Артистик“, балет „Аксел“, както и школите по баскетбол, лека атлетика и плуване. Зад интереса на децата стоят и многобройните успехи на възпитаниците на комплекса. Само до края на юни 2026 г. те са спечелили общо 118 първи, втори и трети места и поощрителни награди от различни конкурси, фестивали и спортни състезания.

Сред най-значимите отличия през годината Вандева открии Голямата награда на XX национален фестивал на детско-юношеското театрално творчество „Малкият принц“ във Велико Търново. Тя е присъдена на Театрално студио „Артистик“ за спектакъла „Присъда“. Постановката е вдъхновена от пиесата „Дванадесет разгневени мъже“ на Реджиналд Роуз, а сценичната адаптация и режисурата са дело на ръководителя на студиото Христо Христов.

Театралите от Силистра участват във фестивала за четвърти път и за четвърти път се завръщат с отличие. В юбилейното му двадесето издание се включват над 150 млади артисти от 17 детски и младежки формации от страната.

С успехи се отличават и младите спортисти.

Школата по баскетбол е мястото, където децата успяват заедно в колективния спорт под умелото ръководство на треньорката Светлана Тодорова. Многобройни са постиженията. Отборът на момчетата до 14 г. се класира за финала на турнир сред най-добрите осем отбора в страната. Той зае четвърто място в страната за купата на Република България. А отборът на 16-го-

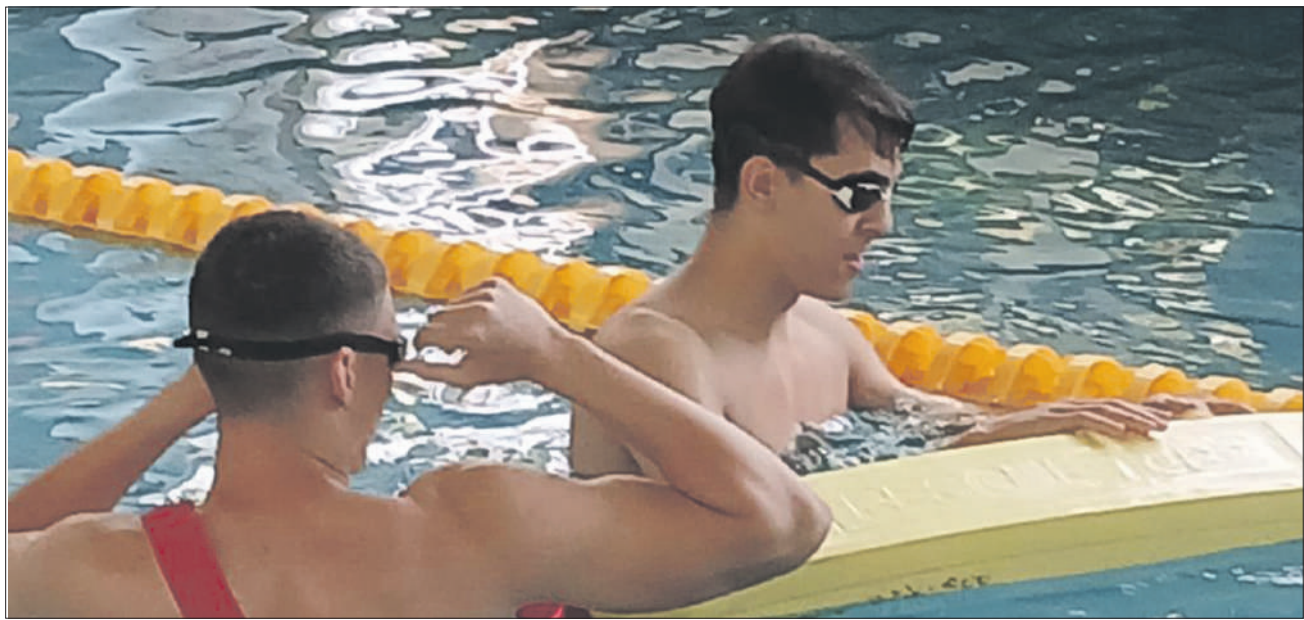
Над 1000 деца развиват талантите си в ЦПЛР – ОДК, Силистра

Възпитаниците на комплекса завършват учебната година със 118 отличия от национални и международни изяви

Снимки ЦПЛР – ОДК, Силистра

Мина Младенова спечели златен медал в бягането на 800 м при девойките на Балканското първенство по лека атлетика на 20 и 21 юни във Волос, Гърция

Учениците от школа „Плуване“ също постигат отлични резултати

Гинка Вандева, директор

дишните момчета завоюва сребърните медали на Първа дивизия, като за цялата спортно-състезателна 2025/2026 г. допусна само една загуба на финала срещу „Славия“ – София.

Възпитаничката на школата по лека атлетика Мина Младенова печели златен медал в бягането на 800 метра при девойките на Балканското първенство по лека атлетика на 20 и 21 юни във Волос, Гърция. Тя завър-

ши с резултат 2:12.94 минути и се изкачи на върха в националното първенство. Неин треньор е Илия Недков.

През тази година балет „Аксел“, който през 2025 г. отбелязва три десетилетия от създаването си, също продължава да събира своите възпитаници и почитатели на големи концерти и творчески изяви.

Едно от най-разпознаваемите събития, организирани от ОДК – Силистра, е Международният ученически екологичен форум „Сребърна“. На 5 и 6 юни 2026 г. се провежда неговото XXXV издание. В конкурсната програма са представени около 30 ученически екологични проекта, близо 460 рисунки и 148 литературни творби. В представянето на проектите участват и ученици от Румъния.

Ученикът Траян Павлов от Екоklub „Пеликан“, под ръководството на учителката Ивена Димитрова, впечатли журито на Международния екофорум. Със своя екологичен проект „Кобалт-дозата прави отровата“, който е за изследване водите на река Дунав и влиянието върху живите организми, Траян спечели второ място и получава възможност за кандидатстване за едногодишна стипендия от МОН.

С форума е свързан и Националният

конкурс за детска рисунка и литературно творчество „Планетата Земя – безценен дар“, чийто организатор е силистренският детски комплекс. „По повод 35-годишната история на екологичната проява планираме да издадем специална книжка, в която да бъдат събрани отличените ученически проекти, рисунки и литературни произведения“, разказва Вандева.

Младите художници от комплекса търсят възможности за изява и извън страната. Те участват в международния конкурс за детска рисунка „Куба – далечна и близка“, провеждан със съдействието на Синдиката на българските учители. В предишното му издание възпитаник на ОДК – Силистра, печели втора награда, а сега с нетърпение се очакват резултатите от тазгодишното участие на възпитаниците на комплекса.

Междувременно вече тече приемът за учебната 2026/2027 г. ОДК – Силистра, отново отваря школите си за деца с интереси в науките, изкуствата и спорта. А зад разнообразието от дейности остава една обща цел – свободното време на децата да бъде превърнато във възможност да откриват способностите си, да развиват талантите си и да постигат успехи.

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ

1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ

ISSN 0861-3990

РЕДАКТОРИ:

д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg
д-р Дилиана Кочева
d.kocheva@azbuki.bg
Антоанета Найденова
a.naydenova@azbuki.bg
Виктория Гълбова
v.galabova@azbuki.bg
Боряна Трайчева
b.traycheva@azbuki.bg

ГРАФИЧЕН ДИЗАЙН:

Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg

Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

СТИЛИСТ-КОРЕКТОР:

Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

ФОТОРЕПОРТЕР:

Олег Попов

РЕКЛАМА И

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ:

izdatelstvo.mon@azbuki.bg

КОРЕСПОНДЕНТИ В СТРАНАТА:

Белене – Ралица Господинова
088 7418349

Бургас – Дана Митева
0898361338

Варна – Розалина Димитрова
088 339920

Видин – Борислава Борисова
vidinster@gmail.com

Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712

Смолян – Ангел Добриков
088 9703271

Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Дилиана Кочева

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД

ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива

на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат
Авторските права на публикуваните
текстове и илюстрации са
собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:

„Български език и литература“

„Чуждоезиково обучение“

„Математика и информатика“

„Педагогика“

„Професионално образование“

„Философия“

„Стратегии на образователната

и научната политика“

„История“

„Обучение по природни науки

и върхови технологии“

Гората се превръща в класна стая

*Лесовъди и пожарникари учат деца как да пазят
природата от огъня*

Северина ДИМИТРОВА

Близко 50 любознателни деца от
школата „Весело лято“ към Цен-
търа за работа с деца на улицата
(ЦРДУ) „Св. Стилиан“ в Кюс-
тендил участваха в открит урок
и занимателни игри, посветени
на опазването на горите от пожари и на пра-
вилата за пожарна безопасност. Инициатива-
та е организирана от Регионалната дирекция
по горите – Кюстендил, в партньорство с
Регионалната дирекция „Пожарна безопас-
ност и защита на населението“ – Кюстендил,
и Териториалното поделение на Държавното
ловно стопанство (ТП ДЛС) „Осогово“. Тя
е част от Националната кампания за опаз-
ване на горите от пожари, иницирана от
Министерството на земеделието и храните
и Изпълнителната агенция по горите.

Инициативата бе открита от инж. Димитър
Здравков, заместник-директор на Регионал-
ната дирекция на горите (РДГ) – Кюстендил.
Той запозна децата с основните правила за
пожарна безопасност и с последствията,
които огънят може да причини на природата.

Инж. Здравков подчерта ролята на лесо-
въдите в превенцията на горските пожари.
Той отбеляза, че опазването на горските и
земеделските територии изисква съвместни-
те усилия на горските структури и пожарната
служба.

По достъпен и интересен начин децата
научиха повече за причините за възникване
на горски пожари, за превантивните дейнос-
ти на лесовъдите и за това как всеки човек
може да допринесе за опазването на гората,
животните и природата.

Обучението беше проведено с помощта на
експертите от РДГ – Кюстендил, и ТП ДЛС
„Осогово“ чрез метода „Горска педагогика“.

Особено любопитна за децата бе срещата

с екипа на Регионалната дирекция „Пожар-
на безопасност и защита на населението“. Те
имаха възможност да разгледат отблизо
противопожарното оборудване, защитната
екипировка на пожарникарите и специа-
лизирания противопожарен автомобил.
Демонстрацията им даде възможност да се
запознаят с работата на служителите при
гасене на пожари и да научат как трябва да
реагират при възникването на пожар.

В края на срещата всички участници
получиха разделители за книги с послания,

които им напомнят основните правила за
безопасност при пожар и значението на
превантивните действия.

Инициативата показва как знанията за
природата и безопасността могат да бъдат
предадени извън традиционната класна
стая – чрез срещи с професионалисти,
наблюдение, практически примери и пре-
живяване. Така децата не само научават как
да се предпазват от пожар, но и изграждат
от ранна възраст отговорно отношение към
гората и природата.

Снимка: Авторът

Децата от школата „Весело лято“ заедно с преподавателите си

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

**Бащата или осинователят има
самостоятелно право на платен
отпуск за отглеждане на дете до
навършване на 8-годишна възраст.
Правото е уредено в чл. 164в от
Кодекса на труда и е въведено от
1 август 2022 г. като мярка за по-
балансирано участие на двамата
родители в грижите за детето и за
по-добро съвместяване на профе-
сионалния и семейния живот.**

Отпуск за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата

Отпускът е в размер на два месеца. Той принад-
лежи лично на бащата (осиновителя), но размерът
му зависи от това дали преди това бащата е ползвал
определени отпуски вместо майката или осино-
вителката. Става въпрос за отпуските по чл. 163,
ал. 10, чл. 164, ал. 3, чл. 164б, ал. 2 и 5 и чл. 167, ал. 1
от Кодекса на труда. Ако не е ползвал нито един
от тях, той разполага с пълните два месеца. Ако е
ползвал такъв отпуск за период, по-кратък от два
месеца, има право само на разликата до пълния
двумесечен размер.

На практика самостоятелното право се упраж-
нява след навършване на 2-годишна възраст на
детето и до навършването на 8 години. Национал-
ният осигурителен институт изрично посочва това
условие и при преценката на правото на парично
обезщетение.

Отпускът може да се използва наведнъж или на
части. За всеки отделен случай бащата или осино-
вителят подава до работодателя писмено заявле-
ние-декларация по образец най-малко 10 работни
дни предварително. Отпускът се заявява и ползва
в календарни дни. Работодателят е длъжен да го
предостави от посочената в заявлението дата, ако
законовите условия са изпълнени. Когато лицето
няма право на този отпуск, работодателят трябва
писмено да го уведоми за това в 7-дневен срок. Ре-
дът е подробно уреден в чл. 46ж и 46з от Наредбата
за работното време, почивките и отпуските.

По време на отпуската бащата има право и на
парично обезщетение от държавното обществено
осигуряване. За целта към началото на отпуската той
трябва да е осигурен за общо заболяване и майчин-
ство и да има най-малко 12 месеца осигурителен
стаж за този риск. Стажът не е необходимо да е

непрекъснат, непосредствено преди отпуската или
придобит при един работодател.

За 2026 г. размерът на обезщетението е 398,81
евро месечно, съгласно чл. 12 от Закона за бюджета
на държавното обществено осигуряване за 2026 г.,
обнародван в ДВ, бр. 68 от 28 юли 2026 г. Това е
размерът и на обезщетението за отглеждане на
дете до 2-годишна възраст.

Важно изменение действа от 1 юли 2025 г. Съглас-
но чл. 53ж, ал. 2 от Кодекса за социално осигуряване
обезщетението не се изплаща, ако през периода на
отпуска лицето упражнява трудова дейност, която
е основание за осигуряване за общо заболяване
и майчинство. Това правило се прилага и когато
обезщетението е започнало преди тази дата.

Отпускът не се ползва при смърт на детето, лиша-
ване или ограничаване на родителските права на
бащата, даване на детето за осиновяване, прекра-
тяване на осиновяването, както и в предвидените
от закона случаи на настаняване на детето извън
семеяството. При настъпване на такова обстоятел-
ство отпускът се прекратява.

Времето на този отпуск се признава за трудов
стаж. За периода се дължат здравноосигурителни
вноски по реда на Закона за здравното осигуря-
ване, като за работниците и служителите те са за
сметка на работодателя.

Справка:

чл. 164в от Кодекса на труда; чл. 53д – 53ж от
Кодекса за социално осигуряване; чл. 46ж и 46з от
Наредбата за работното време, почивките и
отпуските; чл. 40, ал. 1, т. 5 от Закона за здравно-
то осигуряване; чл. 12 от Закона за бюджета на
държавното обществено осигуряване за 2026 г.

УВРЕЖДАНЕ НА ТЪКАН ОТ ВИСОКА ТЕМПЕРАТУРА ПОЕМА ОТ ПЕТКО СЛАВЕЙКОВ	БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ - НОВА ЛЕТОПИС (1906-1986) МЕК КОПРИНЕН ПЛАТ	ОБРАЗИ, ЯВЯВАЩИ СЕ ПРИ СПАНЕ ГЕРОЙ ОТ ОТНЕСЕНИ ОТ ВИХЪРА	ПЕВЧЕСКИ КОМИЧЕН ЕФЕКТ	ТЪРЖЕСТВЕНО ОБЕЩАНИЕ ГРАД В ИТАЛИЯ	ИГЛОЛИСТНО ДЪРВО БЪЛГАРСКИ БОЛЯРИН ОТ XI ВЕК	ГЕРОЙ НА МОПАСАН ОТ „ДЯВОЛЪТ“	МАЛЪК САМОДЕЕН АНСАМБЛ С АГИТАЦИОННА ЦЕЛ ГРАД В СЕВЕРНА КОРЕЯ	НАДСТРОЙКА НА СТЕНА НАД ГЛАВНИЯ КОРНИЗ	СПЪТНИК НА ЮПИТЕР
⇒	⇒	⇒	⇒	⇒	⇒	⇒	⇒	⇒	⇒
МОЧУРЛИВА МЕСТНОСТ			ХИЖА В СРЕДНА ГОРА			ГЕРОЙ НА РОСИНИ ОТ ЕДНОИМ. ОПЕРА ПЕРИОД ОТ ВРЕМЕ		ПРИТОК НА ДУНАВ	
⇒			⇒			⇒		⇒	
ДОМАШНА ДРЕХА			СТИХОТВОРЕНИЕ ОТ ГЪОТЕ			СТИХОСЪБИРКА ОТ ИВ. ЦАНКАР		РУСКИ ПИСАТЕЛ (1905-1932)	
⇒			⇒			⇒		⇒	
КОРАБНО КОРМИЛО			ЕЗИЧЕСКИ СВЕЩЕНОСЛУЖИТЕЛ			БРАТ НА ЦАР САМУИЛ		КЕЛТСКА РОДОВА ОБЩИНА	
⇒			⇒			⇒		⇒	
ТИЛА НА ИСЛЯМСКИ ДУХОВЕН ВОДАЧ			КРАСИВА ВОДНА ПТИЦА			РАЗМЕР		МАРКА БЪЛГ. ХЛАДИЛНИЦИ	
⇒			⇒			⇒		⇒	
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ЛЕКА ЛЯТНА МЪГЛА			ДРЕВНА МЕКСИКАНСКА НАРОДНОСТ		РОМАН ОТ ДЖЕЙН ОСТИН	
⇒			⇒			⇒		⇒	
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ			ГЕРОЙ НА ВЕРДИ ОТ „ОТЕЛО“		ЕЗЕРО В АВСТРАЛИЯ	
⇒			⇒			⇒		⇒	
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ГРАД В ГЕРМАНИЯ			РЕКА В БЕЛАРУС И ЛИТВА ПОЗЕМЛЕНА ФЕОДАЛНА СОБСТВЕНОСТ		ГРАД В ИРАН	
⇒			⇒			⇒		⇒	
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ФРЕНСКА ПИСАТЕЛКА (1908-1986) МАТЕМАТИЧЕСКИ ЕДНОЧЛЕН			ШОТЛАНДСКА РОК ГРУПА ОРГАН ЗА ПОЛОВО РАЗМНОЖ. НА РАСТЕНИЕ		СТИХОТВОРЕНИЕ ОТ ИВАН ВАЗОВ	
⇒			⇒			⇒		⇒	
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			УПРАВА НА ПРАВОСЛАВНАТА ЦЪРКВА			СТАЛИНА		ГРАД В УНГАРИЯ	
⇒			⇒			⇒		⇒	
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			НАРОДНОТО СТОЛАНСТВО НА ДАДЕНА СТРАНА			СЛАДКОВОДНА РИБА		ВОДНИ КАПЧИЦИ ПО ТРЕБА	
⇒			⇒			⇒		⇒	
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ИНСТРУМЕНТ ЗА РЯЗАНЕ			ЖИЦА ЗА ЕЛЕКТРИЧЕСКИ НАГРЕВАТЕЛИ		ЖЕЗЪЛЪТ НА БАКУС	
⇒			⇒			⇒		⇒	
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ЕЗДИТНО ЖИВОТНО ВИД ФРЕНСКО ЧЕРВЕНО ВИНО			НАДЛЪЖНА ШАРКА НА ПЛАТ		РЕКА ВЪВ ФРАНЦИЯ	
⇒			⇒			⇒		⇒	
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ДОБРОКАЧЕСТВЕН ТУМОР			ФИЛМ ОТ САЩ С ПИТЪР ФОНДА СТИЛНА ЛИТЕРАТУРНА ФИГУРА		БОЙНО ЗАПАЛИТЕЛНО ВЕЩЕСТВО	
⇒			⇒			⇒		⇒	
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ПЕСЕН НА Б. КАРАДОЧЕВА			НЕМСКИ САМОЛЕТИ		МЛАДА КОКОШКА	
⇒			⇒			⇒		⇒	
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			АЛБУМ НА ПИНК ФЛОЙД			ПОВЕСТ ОТ А. КАРАЛИИЧЕВ		МАРКА ПРАХ ЗА ПРАНЕ	
⇒			⇒			⇒		⇒	
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ОПЕРА ОТ В. БЕЛИНИ			КРАТКА ОБЯВА		ДВИГАТЕЛ, КОИТО РАБОТИ С НАФТА	
⇒			⇒			⇒		⇒	
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			РЕБОТНА ПРЕСТИЛКА			ЕТИЛОВ АЛКОХОЛ			
⇒			⇒			⇒			
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ЕДНО ОТ ИЗКУСВАТА			ДРЕВНОЕГИПЕТСКА ЦАРИЦА			
⇒			⇒			⇒			
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ШУПЛЕСТ МАТЕРИАЛ ЗА ТАПИ			ЮЖЕН ПЛОД			
⇒			⇒			⇒			
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ЕГИПЕТСКИ ВЪРХОВЕН БОГ			ЕГИПЕТСКИ БОГ НА ЛУНАТА			
⇒			⇒			⇒			
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ (1850-1892) БОЛЕЗНЕНО ИЗТРЪПВАНЕ НА ЗЪБИТЕ			СТРОИТЕЛНА СМЕС			
⇒			⇒			⇒			
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ОБШИРНА ТРОПИЧЕСКА РАВНИНА			ПОЛУПАРАЗИТЕН ХРАСТ			
⇒			⇒			⇒			
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ВЪДНО ЖИВОТНО			МАРКА МОБИЛНИ ТЕЛЕФОНИ			
⇒			⇒			⇒			
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ГЕРОЙ НА П. СЛАВЕЙКОВ ОТ „РАЛИЦА“			ТРАГЕДИЯ ОТ ЖАН РАСИН			
⇒			⇒			⇒			
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ФРЕНСКИ АРТИСТ (1912-1971)			РОД ПАПАГАЛИ			
⇒			⇒			⇒			
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ВИД СПОРТ			ЧАСТ ОТ КАРУЦА			
⇒			⇒			⇒			
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ТОВАРЕН АВТОМОБИЛ			СПАРТАНСКИ РОБ			
⇒			⇒			⇒			
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ХРАНЕНЕ ПО СРЕДАТА НА ДЕНЯ			СУРОВИНА ЗА ШОКОЛАД			
⇒			⇒			⇒			
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			МИННА ГАЛЕРИЯ БЕЗ ИЗХОД			МАРКА ГРЪЦКИ ШОКОЛАД			
⇒			⇒			⇒			
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ГРАД В ИСПАНИЯ			РАЗВАЛИНА			
⇒			⇒			⇒			
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			КАРТИНА ОТ РЕМБРАНД			СТОЛИЦАТА НА КАМЕРУН			
⇒			⇒			⇒			
УРЕД ЗА ПРОВЕРКА НА ХОРИЗОНТ ПОЛОЖЕНИЕ ЧАСТ ОТ ДЕНОНОЩИЕТО			ВЪЗПАЛЕНИЕ НА СЪРДЕЧНИЯ МУСКУЛ			ОПЕРА ОТ Х. ЦУМПЕ			
⇒			⇒			⇒			

РЕЧНИК: АНАНКЕ, ВИЛАР, ЕНАР, НЕМАН, ЛАТЕРИТ, ОНОРЕ, СОР

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от
миналия брой

Водоравно: "Жерминал". "Нефтохимик". Фибрин. Виме. Литера. Тим. Олар (Алфонс). Денк. Тонер. Единица. Бом. Тако. Атом. Нике. Карима (Ана). Олио. "Монд". Хале. Тод (Александър). Сфинкс. Тара. Бербери. Евелина. "Уле". Влак. Ела. Аба. "Ямаха". Омега. "Удинезе". Оне (Жорж). Ярем. Жанр. "Леново". Еде. Иро. Левга. Ив (Артур). Левент. Марин. Шкипер. Морава. "Чоки". Регал. Лик. Жак. Муфа. Типи. Ито (Сей). Нар. Мънисто. Онон. "Марат". Робот. Анамари. Слип. Вин (Вилхелм). Спанак. Сатирик. Капкомер. Ера. Желе. Тарас. Паж. Време. Лала. Иса. Гети. Мадрид. Дактил. Магистър. Ок. Радамес. Рафт. Костов (Стефан). "На Лора".

Отвесно: Мефистофел. Аламана. "Абагар". Рим. Олива. Нер. Карст. Жега. Ямб. Емине. Урвич. Ралин (Радой). Тиф. Ирод. Оклад. Гном. Тир. Вист. Анилин. Сибила. Кум. Пиер. Ананим. Нане. Шифър. Кремък. Ол. Рикота. Еник (Леон). Анов (Николай). Амаро. Цена. Язовир. Ибик. Ед. Гнида. Друмев (Васил). Персонаж. Рот (Йозеф). Еме (Анук). Ала. Олег. "ТТ". Пелико (Силвио). Офенбах (Жак). Ехо. Ерато. Склад. Кораб. Анев (Кирил). Ли (Юнас). "Апоел". Хол. Милев (Гео). "Едем". "Пан Ам". Адан (Мартин). Хит. Мерло. Еноли. Анет. Ада. Литота. Бамя. Три. Омара. Кал. Мена. Текери (Уилям). Акинак. "Ритмо". Директор. Геров (Найден). Тор. Касиер. Каро. Динамо. Аноним. Салса.

АБОНАМЕНТ 2026

Днес в броя

Фонд „Научни изследвания“ спомощава 22 успешни проекта в 11 области

Аз-буки

НАЦИОНАЛЕН СТАНДИРТА ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Наг 3100 зрелостници на допълнителна матура

2780 лв. за асистент във висше училище

Министърският съвет удвоява нормативите за издръжка на един студент в общи 48 професионални направления

2780 лв. за асистент във висше училище

Министърският съвет удвоява нормативите за издръжка на един студент в общи 48 професионални направления

В моето училище

XI НАЦИОНАЛЕН ФОТО КОНКУРС

Аз-буки

е най-хубаво

Снимката участва в десетото издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“, организиран от „Аз-буки“. Автор **Ния Кръстева, IX клас, Национална професионална гимназия по полиграфия и фотография – София**

XI НАЦИОНАЛЕН ФОТОКОНКУРС

„В моето училище е най-хубаво“

Под патронажа на министъра на образованието и науката

Национално издателство „Аз-буки“ очаква творбите за XI издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“.

В конкурса могат да участват ученици от I до XII клас, които представят във фотоси училищния живот.

За участниците от първата възрастова група – I до VII клас, Фотоконкурсът се провежда без предварително зададена от организаторите конкурсна тема.

За участниците от втората възрастова група – VIII до XII клас, Фотоконкурсът се провежда по предварително определени от организаторите две конкурсни теми:

- „Улови мига в училище“ – репортажна снимка, която изобразява емоция, действие или важен момент от училищния живот;

- „Героите на моето училище“ – портретна фотография – снимки на ученици, учители или вдъхновяващи личности в училище.

Авторските творби се приемат до 1 ноември 2026 г. на имейл: konkurs@azbuki.bg.

Подробните правила за участие са публикувани на <https://azbuki.bg/>

Победителите в първа възрастова група ще получат предметни награди, а отличените в двете категории във втора възрастова група – годишни стипендии. Те ще бъдат оценявани от жури от доказали се професионалисти във фотографията.

Най-добрите 12 фотографии ще бъдат включени в специален календар за 2027 г.

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Български език и литература	28,45 € / 55,65 лв.
История	28,45 € / 55,65 лв.
Математика и информатика	28,45 € / 55,65 лв.
Педагогика	54,9 € / 107,40 лв.
Професионално образование	33,6 € / 65,71 лв.
Стратегии на образователната и научната политика	35,4 € / 69,24 лв.
Философия	20,8 € / 40,68 лв.
Обучение по природни науки и върхови технологии	35,45 € / 69,33 лв.
Чуждоезиково обучение	28,45 € / 55,65 лв.
Вестник „Аз-буки“	57,25 € / 112 лв.
Цена за година онлайн	
Вестник „Аз-буки“	48,57 € / 95 лв.

**Абонирайте се
В РЕДАКЦИЯТА
с отстъпка**

5% от цената – при **ТРИ** и повече издания

10% от цената – при **ПЕТ** и повече издания

15% от цената – за **ПЪЛЕН** комплект от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

Стажанти помагат за изграждането на радиотелескопа LOFAR

Втора група стажанти се включи в изграждането на първата българска станция на паневропейския радиотелескоп LOFAR на площадката край Националната астрономическа обсерватория (НАО) Рожен.

Студенти от различни висши учебни заведения от България и участничка от Северна Македония осъществиха отговорната мисия по съглобяването и монтажа на високочестотните антени на телескопа на терен. За броени дни участниците преминаха обучение, водено от Маршиел Герберс, ръководител на група за техническа поддръжка от отдела на Института ASTRON, който отговаря за изработката на прототипите на оборудването при изграждането на нови станции на телескопа. Нидерландският експерт сподели възторга си от стажантите, от бързото им усвояване на необичайни умения, от отличната им взаимозаменяемост, както и от бързата и качествена работа по време на целия сложен процес.

Герберс изрази благодарност и към екипа на Института по астрономия с НАО за пълното съдействие и подкрепа, които експертите от Нидерландия получават от българска страна от самото начало на проекта.

В продължение на две седмици стажантите се запознаха с различни аспекти на радиоастрономията и нейните практически приложения в няколко лекции, изнесени пред участниците от проф. д-р Камен Козарев – директор на Института по астрономия с НАО, на тема „Радионаблюдения на слънчеви избухвания“, от д-р Харш Вегантам от ASTRON, доц. Петър Петков от Техническия университет в София, както и от доц. д-р Янко Николов от ИА с НАО. Участниците видяха и монтажа на 2-метровото огледало, което се завърна с нов отразяващ слой от Германия.

Този период на стажа съвпадна с две големи събития за астрономическата общност по света – слънчевото затъмнение от 12 август и последвалия пик на Персеидите в безлунното нощно

Снимка Янко Николов

небе. Така участниците в групата успяха да се полюбуват на незабравими гледки от отличните наблюдателни позиции, които предлагат площадките около телескопите на НАО „Рожен“, и ще отнесат със себе си много красиви спомени от това незабравимо лятно преживяване.

Стажантите получиха сертификати за успешното приключване на двуседмичния си работен цикъл на площадката край НАО „Рожен“.

Изграждането на LOFAR-BG продължава със следващата фаза на проекта с участието на нова, трета група стажанти.